

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»

Кафедра управління та адміністрування

До захисту допущено

Кафедрою управління та адміністрування протокол № 7 від 4 грудня

завідувач кафедри

(підпис)

Оксана НЕСТЕРЕНКО

(ім'я, прізвище)

« 04 » грудня 2025 р.

Кваліфікаційна робота

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

«Удосконалення фінансового механізму управління діяльністю
підприємства»

(назва роботи)

Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

(код та найменування спеціальності; спеціалізації спеціальності - за наявності)

Освітня програма «Підприємництво»

(назва освітньої програми)

Виконавець

(підпис)

Владислав ЯКУТЕНКО

(ім'я, прізвище)

Науковий керівник

(підпис)

Оксана ПОРТНА

(ім'я, прізвище)

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»
 Кафедра управління та адміністрування
 Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) магістр
 Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»
 Освітньо - професійна програма «Підприємництво»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувачки кафедри

 Вікторія ТРЕТЯК
 підпис ім'я, прізвище

“25” червня 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Якутенка Владислава Андрійовича
 (прізвище, ім'я, по батькові студента)

1.Тема роботи Удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства

Керівник роботи: Портна Оксана Валентинівна, д.е.н., професор
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 07.10.2025 року № 4501-5/3688

2. Строк подання студентом роботи 15 листопада 2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Теоретичні засади удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства

2. Аналіз фінансового механізму управління діяльністю підприємства

3. Напрями удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства

Висновки

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Узгодження змісту кваліфікаційної роботи
2	Підготовка першого розділу кваліфікаційної роботи
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи
5	Доопрацювання третього розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Підготовка тез доповіді на наукову конференцію, та/або підготовка наукової публікації за темою дослідження
6	Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи. Оформлення списку літератури
7	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру управління та адміністрування

5. Дата видачі завдання «25» червня 2025 року

Виконавець

підпис

Владислав ЯКУТЕНКО

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи

підпис

Оксана ПОРТНА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Економічна сутність і структура фінансового механізму управління діяльністю підприємства	9
1.2 Класифікація фінансових механізмів та їх функціональні особливості	17
1.3 Теоретико-методичні підходи до оцінки та вдосконалення фінансового механізму підприємства	23
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	35
2.1 Загальна характеристика підприємства та оцінка організаційних засад управління його фінансовою діяльністю.....	35
2.2 Аналіз стану та ефективності функціонування фінансового механізму підприємства.....	42
2.3 Визначення проблем та резервів удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства.....	69
Висновки до розділу 2	73
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	76
3.1. Обґрунтування напрямів удосконалення фінансового механізму управління підприємством.....	76
3.2. Використання зарубіжного досвіду та сучасних фінансових технологій у вдосконаленні фінансового механізму підприємства	80
3.3. Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів	83
Висновки до розділу 3	89

ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання характеризуються високою мінливістю ринку, фінансовими ризиками та необхідністю адаптації підприємств до цифрової економіки. Для збереження стабільності та конкурентоспроможності бізнесу важливо вдосконалювати фінансовий механізм управління діяльністю підприємства, який визначає ефективність формування, розподілу й використання фінансових ресурсів. Саме цей механізм забезпечує взаємозв'язок між виробничими, інвестиційними та управлінськими процесами, впливає на результативність фінансової політики та загальну стійкість підприємства.

Актуальність дослідження зумовлена потребою підвищення ефективності управління фінансовими потоками, оптимізації структури капіталу, посилення контролю за використанням ресурсів і впровадження цифрових технологій у фінансову діяльність. Удосконалення фінансового механізму дозволяє забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах зростаючої конкуренції та економічної нестабільності.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є обґрунтування теоретичних засад, аналіз практичного стану та розроблення напрямів удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства на прикладі ПрАТ «Харківський плитковий завод».

Для досягнення поставленої мети в роботі виконано такі завдання:

- розкрити економічну сутність і структуру фінансового механізму управління діяльністю підприємства;
- здійснити класифікацію фінансових механізмів і визначено їх функціональні особливості;
- узагальнити теоретико-методичні підходи до оцінки та вдосконалення фінансового механізму підприємства;

- подати загальну характеристику ПрАТ «Харківський плитковий завод» і оцінено організаційні засади управління його фінансовою діяльністю;
- проаналізувати стан і ефективність функціонування фінансового механізму підприємства;
- визначити проблеми та резерви їх вдосконалення;
- обґрунтувати напрями удосконалення фінансового механізму управління підприємством;
- розробити пропозиції щодо адаптації зарубіжного досвіду та сучасних фінансових технологій з метою підвищення ефективності фінансового механізму підприємства;
- провести економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є фінансовий механізм управління діяльністю підприємства ПрАТ «Харківський плитковий завод».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні положення щодо вдосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано такі методи: діалектичний – для розкриття сутності фінансового механізму; системний і структурно-логічний – для визначення взаємозв'язків між його елементами; економіко-статистичний – для аналізу фінансових показників діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод»; порівняльний і графічний – для виявлення тенденцій зміни показників; аналітичний і синтетичний – для узагальнення результатів дослідження та формування висновків.

Інформаційна база. Теоретичною і інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань фінансового менеджменту, чинні законодавчі й нормативні акти України, статистичні матеріали, фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки, внутрішні аналітичні звіти підприємства та дані його офіційного веб-сайту.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання запропонованих підходів і рекомендацій для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Харківський плитковий завод». Реалізація розроблених заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, зниженню ризиків і підвищенню рентабельності діяльності.

Апробація дослідження. Основні положення та результати дослідження було апробовано у тезах доповіді «Удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства», опублікованих у матеріалах III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку територій», що відбулася 31 жовтня 2025, м. Харків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність і структура фінансового механізму управління діяльністю підприємства

Фінанси як економічна категорія існують об'єктивно та відображають реальні грошові відносини у процесі створення, розподілу і використання валового внутрішнього продукту. Вони є одним із ключових інструментів впливу на діяльність підприємства, оскільки через фінансові ресурси здійснюється формування доходів, покриття витрат і забезпечення розвитку. Саме тому фінансовий механізм – це головна складова системи управління підприємством, яка визначає способи й інструменти впливу на його фінансово-господарські процеси [39].

У науковій літературі немає єдиного визначення поняття «фінансовий механізм», однак більшість економістів сходяться на тому, що він охоплює сукупність методів, форм, інструментів і важелів, за допомогою яких держава або підприємство здійснює фінансову діяльність. У загальному вигляді фінансовий механізм підприємства – це система форм і методів організації фінансових відносин, яка забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами з метою досягнення стабільного розвитку [52].

Фінансовий механізм є однією з найважливіших частин господарського механізму підприємства. Через нього реалізуються всі процеси формування, розподілу й використання фінансових ресурсів. Його функціонування забезпечує взаємозв'язок між виробничою, інвестиційною, збутовою та іншими сферами діяльності. Завдяки цьому фінансовий механізм можна

розглядати як практичний інструмент реалізації фінансової політики підприємства [52].

У науковій літературі поняття «фінансовий механізм» трактується по-різному, що пояснюється його багатогранною природою та складністю внутрішніх зв'язків. Кожен дослідник розставляє власні акценти залежно від предмета дослідження, мети та методологічного підходу. Для більш повного розкриття сутності фінансового механізму доцільно розглянути погляди окремих вчених, які зробили вагомий внесок у його теоретичне осмислення та практичне наповнення.

Слободяник Ю. Б. розглядає фінансовий механізм як «механізм у механізмі», тобто окрему підсистему в загальній системі управління економікою. На її думку, фінансовий механізм поєднує елементи організаційного, правового, інформаційного та економічного впливу, які разом забезпечують рух фінансових ресурсів у напрямі реалізації фінансової стратегії. Такий підхід акцентує увагу не лише на внутрішній організації фінансів підприємства, а й на їх взаємозв'язку з зовнішнім середовищем, державним регулюванням і фінансовими ринками. Автор також виділяє чотири групи підходів до тлумачення поняття «фінансовий механізм» [48]:

- як сукупність економічних законів і важелів;
- як систему управління фінансовою діяльністю;
- як єдність фінансових відносин і форм руху капіталу;
- як форму державного впливу на соціально-економічний розвиток.

Таким чином, Слободяник пропонує інтегрований погляд на фінансовий механізм, який поєднує економічні, управлінські та правові аспекти.

Український економіст Опарін В. М. визначає фінансовий механізм як сукупність форм і методів управління фінансами, що забезпечують вплив на соціально-економічний розвиток підприємства. На його думку, головне призначення фінансового механізму полягає у тому, щоб створювати умови для ефективного використання фінансових ресурсів, підвищення прибутковості й фінансової стійкості [35].

Опарін робить акцент на практичній складовій фінансового механізму – тобто на його здатності перетворювати фінансові рішення у конкретні економічні результати. Він виділяє у структурі механізму такі ключові елементи, як фінансові методи (планування, прогнозування, інвестування, кредитування), фінансові важелі (прибуток, ціни, податки, дивіденди), нормативно-правове та інформаційне забезпечення. Цей підхід широко застосовується у вітчизняній фінансовій науці, оскільки поєднує аналітичність і практичну спрямованість [35].

Погляд Н. Л. Марусяк відображає сучасне розуміння фінансового механізму підприємства як адаптивної системи, здатної забезпечувати ефективне управління фінансовими потоками в умовах динамічного середовища. На її думку, фінансовий механізм має базуватися на принципах гнучкості, ефективності та прозорості. Автор підкреслює, що у сучасних умовах ключовою функцією фінансового механізму є не лише розподіл ресурсів, а й прогнозування, планування та контроль результатів фінансово-господарської діяльності. Такий підхід дає змогу підприємствам своєчасно реагувати на зміни ринку, мінімізувати ризики та забезпечувати фінансову стабільність [29].

Марусяк Н. Л. також акцентує увагу на ролі інформаційно-аналітичного забезпечення у структурі фінансового механізму. На її думку, ефективне управління можливе лише за умови постійного моніторингу фінансових показників, використання сучасних цифрових технологій та формування достовірної бази даних для прийняття управлінських рішень. Отже, фінансовий механізм у трактуванні Марусяк Н. Л. розглядається як інтегрована система, що поєднує фінансові методи, інструменти, інформаційні ресурси та управлінські рішення, спрямовані на досягнення стабільності й конкурентоспроможності підприємства [29].

Структура фінансового механізму відображає внутрішню організацію системи управління фінансами підприємства та взаємозв'язки між її складовими елементами. Вона визначає, яким чином фінансові методи,

інструменти, важелі, нормативно-правові та інформаційні елементи поєднуються між собою для досягнення стратегічних і поточних цілей підприємства. Структура виконує роль своєрідного «каркасу», на основі якого функціонує весь фінансовий механізм, забезпечуючи узгодженість дій його окремих компонентів [47].

Побудова структури фінансового механізму ґрунтується на принципах системності, тобто кожен її елемент не діє ізольовано, а взаємодіє з іншими через певні зв'язки. Завдяки цьому забезпечується безперервність процесів формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Узгоджена структура фінансового механізму дозволяє ефективно реалізовувати фінансову політику підприємства, підтримувати стабільність грошових потоків і забезпечувати раціональне використання капіталу [47].

Таким чином, структура фінансового механізму визначає логіку побудови та функціонування всієї системи управління фінансами, слугує основою для організації внутрішніх фінансових процесів і створює умови для досягнення стратегічної ефективності діяльності підприємства.

Структура фінансового механізму відображає його внутрішню організацію та основні складові елементи, до них належать [52]:

- фінансові методи – способи впливу фінансових відносин на господарський процес. Вони забезпечують практичну реалізацію фінансової політики підприємства та визначають послідовність дій у сфері планування, прогнозування, інвестування, кредитування, оподаткування й контролю. Саме через фінансові методи відбувається узгодження інтересів підприємства, держави та контрагентів;

- фінансові важелі – конкретні інструменти реалізації фінансових методів. До них належать прибуток, дохід, амортизаційні відрахування, податки, відсоткові ставки, дивіденди, фінансові санкції. Вони визначають економічну мотивацію учасників господарських процесів і забезпечують вплив на розподіл фінансових ресурсів;

– нормативно-правове забезпечення – система законодавчих та нормативних актів, що регулюють фінансову діяльність підприємства. До таких актів належать Податковий кодекс, закони про бухгалтерський облік і фінансову звітність, нормативи центральних органів виконавчої влади. Наявність чіткої правової бази гарантує стабільність і законність фінансових операцій;

– інформаційне забезпечення – сукупність фінансово-економічних даних, які використовуються для прийняття управлінських рішень. Воно включає бухгалтерську, статистичну та аналітичну інформацію, що формується як всередині підприємства, так і зовні. Розвиток цифрових технологій підвищує якість інформаційного забезпечення та швидкість обробки фінансових даних.

Усі ці елементи перебувають у тісному взаємозв'язку. Фінансові методи реалізуються через відповідні важелі, що діють у межах нормативно-правових обмежень і спираються на інформаційне забезпечення. Злагоджена взаємодія цих компонентів формує єдину систему управління фінансами підприємства, забезпечує ефективний розподіл ресурсів і досягнення запланованих результатів. Такий системний підхід дає змогу підтримувати узгодженість фінансових процесів, своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища й підвищувати гнучкість фінансової політики підприємства [52].

Таким чином, структура фінансового механізму має системний характер і є основою для функціонування всієї фінансової системи підприємства. Її ефективність визначається ступенем узгодженості окремих елементів, які повинні взаємодіяти як єдиний організм, що забезпечує стійкість, адаптивність і результативність фінансової діяльності.

У межах структури фінансового механізму доцільно виділити кілька взаємопов'язаних підсистем, що забезпечують його комплексне функціонування на підприємстві. Основними серед них є фінансове забезпечення, фінансове регулювання та фінансовий контроль [54].

Фінансове забезпечення полягає у формуванні та використанні необхідних фінансових ресурсів для реалізації завдань підприємства. Воно передбачає визначення джерел фінансування, обсягів та напрямів використання коштів, а також підтримання ліквідності і платоспроможності. Фінансове забезпечення має як забезпечувальну, так і регулятивну дію: перша відповідає за стабільне фінансування поточних потреб, друга – за активне впливання на розвиток через інвестиції та інновації [54].

Фінансове регулювання спрямоване на підтримання стійкої рівноваги фінансової системи підприємства та забезпечення ефективного розподілу ресурсів. Воно здійснюється через систему фінансових методів і важелів, зокрема податкову політику, кредитування, ціноутворення, амортизаційну політику та дивідендну політику. Основне завдання регулювання полягає у забезпеченні фінансової стабільності, збалансуванні доходів і витрат, а також створенні умов для довгострокового зростання [54].

Фінансовий контроль є заключною підсистемою, яка забезпечує зворотний зв'язок у системі управління фінансами. Його головною метою є перевірка результатів реалізації фінансової політики, аналіз ефективності використання ресурсів і виявлення відхилень від запланованих показників. Результати фінансового контролю стають основою для прийняття управлінських рішень і коригування фінансової стратегії підприємства [54].

Узгоджене функціонування підсистем фінансового механізму забезпечує єдність фінансових процесів на підприємстві. Взаємодія фінансового забезпечення, регулювання та контролю створює замкнений цикл управління, у межах якого ресурси формуються, розподіляються, використовуються та оцінюються з урахуванням результатів діяльності. Така система дозволяє підтримувати фінансову стабільність, своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища й досягати поставлених стратегічних і тактичних цілей підприємства.

У структурі фінансового механізму доцільно виокремлювати взаємопов'язані підсистеми, які забезпечують його цілісне функціонування на

підприємстві. Йдеться про фінансове забезпечення, фінансове регулювання та фінансовий контроль. Разом вони формують управлінський контур, у межах якого ресурси залучаються, розподіляються, використовуються і перевіряються з урахуванням отриманих результатів [54].

Фінансове забезпечення охоплює формування та цільове використання ресурсів для реалізації виробничих, інвестиційних і соціальних завдань підприємства. Воно включає визначення джерел фінансування, обсягів і пріоритетності витрат, а також підтримання ліквідності та платоспроможності. У цій підсистемі поєднуються дві логіки дії: забезпечувальна – спрямована на стабільне покриття поточних потреб, і регулятивна – орієнтована на розвиток через інвестиції, оновлення основних засобів та інновації [54].

Фінансове регулювання забезпечує збалансованість системи та раціональний розподіл ресурсів. Воно реалізується через сукупність методів і важелів: податкову, кредитну, амортизаційну, цінову та дивідендну політики, що дозволяють утримувати співмірність доходів і витрат, підтримувати фінансову стійкість і створювати умови для довгострокового зростання [54].

Фінансовий контроль виконує роль зворотного зв'язку. Його завдання – оцінювати виконання фінансових планів, ефективність використання коштів і своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників. Висновки контролю лягають в основу коригувань у політиках, бюджетах і інвестиційних рішеннях, замикаючи цикл управління [54].

Синхронна робота зазначених підсистем формує єдину логіку управління фінансами: ресурси залучаються, спрямовуються на пріоритети, результати вимірюються, а рішення коригуються відповідно до фактичних даних. Такий підхід дозволяє підтримувати фінансову стабільність, швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та досягати як стратегічних, так і тактичних цілей [54].

Окрема роль у цій структурі належить підсистемі фінансового забезпечення, яка реалізується через конкретні форми фінансування.

Ключовими серед них є самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування; їхня конфігурація визначає ступінь автономії підприємства, його ризик-профіль і темп розвитку [53].

Базова опора фінансового забезпечення – це самофінансування. Джерелом виступають власні кошти: прибуток, амортизаційні відрахування, вивільнені внутрішні резерви. Такий підхід підсилює фінансову незалежність і дисциплінує витрати, але його потенціал прямо залежить від рентабельності, оборотності капіталу та якості управління грошовими потоками. Надмірна ставка лише на власні ресурси може звужити інвестиційні можливості й сповільнити модернізацію [53].

Кредитування – інструмент оперативного розширення фінансових можливостей за рахунок позикових коштів на умовах строковості та повернення. Воно допомагає згладжувати касові розриви, прискорювати реалізацію проєктів і підвищує вимоги до планування, адже обслуговування боргу потребує стабільних грошових потоків. Разом із тим надмірне боргове навантаження підвищує фінансові ризики, тому співвідношення власного й позикового капіталу має бути економічно обґрунтованим [53].

Зовнішнє фінансування – це надходження ресурсів із джерел поза підприємством на безповоротній або умовно відплатній основі. Воно може набувати форм державних чи місцевих грантів, бюджетних асигнувань, коштів фондів розвитку, благодійних внесків або міжнародної технічної допомоги. Такий канал доречний для проєктів із високою суспільною цінністю або значними початковими інвестиціями, проте зазвичай має обмежений і менш передбачуваний характер порівняно з власними та кредитними ресурсами [53].

Оптимальна структура фінансового забезпечення визначається профілем діяльності підприємства, фазою життєвого циклу, ризиковістю проєктів і станом ринку капіталу. Зважене поєднання власних, позикових і зовнішніх джерел дозволяє мінімізувати вартість капіталу, підтримувати ліквідність, утримувати прийнятний рівень ризику та забезпечувати стійке зростання [53].

Отже, фінансовий механізм підприємства виступає ключовим інструментом управління фінансово-господарською діяльністю. Його економічна сутність полягає у системному впливі на процеси формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення стабільності та розвитку підприємства. Структура фінансового механізму охоплює взаємопов'язані елементи – методи, важелі, нормативно-правове й інформаційне забезпечення, а також підсистеми фінансового забезпечення, регулювання та контролю. Їхня узгоджена дія забезпечує ефективне функціонування фінансової системи підприємства, сприяє підвищенню результативності управлінських рішень і формує передумови для сталого економічного зростання.

1.2 Класифікація фінансових механізмів та їх функціональні особливості

Фінансовий механізм як складова господарського механізму охоплює систему форм, методів, важелів та інструментів, за допомогою яких здійснюється управління фінансовими ресурсами і реалізується вплив фінансів на економічну діяльність підприємств та держави. У науковій літературі фінансовий механізм розглядають як засіб реалізації управлінських рішень у сфері фінансових відносин, що забезпечує формування, розподіл і використання фінансових ресурсів. Він виступає ключовою ланкою між фінансовим менеджментом та фінансовою політикою, забезпечуючи практичне втілення теоретичних засад управління фінансами [31].

У науковій літературі існує низка підходів до поділу фінансових механізмів. Узагальнення цих підходів подано в таблиці 1.1.

Аналіз підходів різних авторів свідчить, що універсальної класифікації фінансового механізму не існує. В одних дослідженнях він ототожнюється із

системою управління фінансами, в інших – розглядається як інструмент реалізації фінансової політики. Однак усі автори сходяться в тому, що фінансовий механізм є сукупністю форм, методів і важелів впливу, які забезпечують ефективне функціонування фінансової системи на різних рівнях. [37, 31]

Таблиця 1.1 – Узагальнення наукових підходів до класифікації фінансового механізму

Автор(и)	Критерій класифікації	Види фінансового механізму
Метеленко Н.Г., Шульга О.П. [31]	За рівнем функціонування	Макроекономічний, мікроекономічний
	За змістом впливу	Фінансове забезпечення, фінансове регулювання, фінансовий контроль
Подик С.О. [37]	За формою впливу	Директивний (адміністративний), регулюючий (ринковий)
	За сферою застосування	Виробничий, інвестиційний, соціальний, бюджетний, податковий, банківський, страховий
Давиденко Н.М. [5]	За ступенем централізації	Централізований, децентралізований
	За функціональним спрямуванням	Забезпечувальний, розподільчий, контрольний
Навчальні джерела з фінансового менеджменту [9, 10, 13]	За організаційним рівнем управління	Державний, галузевий, корпоративний, інституційний
	За методами впливу	Адміністративні, економічні, правові, інформаційні

Джерело: узагальнено автором на основі [53, 3, 37, 31, 55, 5]

Залежно від об'єктів і рівнів фінансових відносин, їх впливу на соціально-економічні процеси, фінансові механізми класифікують за низкою ознак, серед яких найпоширенішими є: рівень функціонування, форма впливу, сфера застосування, ступінь централізації та зміст впливу [37, 5]

Виділяють макроекономічний і мікроекономічний рівні фінансового механізму.

Макроекономічний фінансовий механізм охоплює державні фінанси, податкову систему, бюджет, державний кредит, соціальні фонди та інші інструменти, що забезпечують виконання функцій держави у сфері фінансового регулювання. Він є директивним за своєю сутністю, оскільки реалізується через органи влади, зокрема Міністерство фінансів, Національний банк України та систему державного контролю [3].

Мікроекономічний фінансовий механізм, у свою чергу, функціонує на рівні підприємств, корпорацій, домогосподарств. Його завданням є оптимізація грошових потоків, забезпечення самофінансування та фінансової стабільності суб'єктів господарювання. Саме на цьому рівні реалізується безпосередній зв'язок між фінансовим менеджментом та результатами діяльності підприємства [31].

За формою впливу фінансові механізми поділяють на директивні та регулюючі.

Директивний фінансовий механізм характерний для централізованих економічних систем, де фінансові ресурси розподіляються за допомогою адміністративних методів, через державні бюджети, фонди, субвенції, дотації та інші інструменти прямого впливу. Його мета – забезпечити реалізацію фінансової політики держави та підтримання макроекономічної стабільності. У цьому разі держава детально визначає правила і напрями руху фінансових потоків, встановлює нормативи відрахувань, податкові ставки, умови бюджетного фінансування тощо [3].

Регулюючий фінансовий механізм притаманний ринковій економіці, де держава лише створює загальні умови та правила, а безпосереднє управління

фінансами здійснюють самі суб'єкти господарювання. Він базується на економічних методах: цінах, прибутку, податках, кредиті, відсоткових ставках, рентабельності тощо [37]. Підприємство самостійно визначає структуру капіталу, напрями інвестицій і систему фінансових фондів, що сприяє зростанню ефективності використання ресурсів та розвитку ринкових відносин.

Фінансовий механізм проявляється у різних сферах економічної діяльності. Відповідно виділяють такі його види [37, 31]:

- виробничий – забезпечує фінансування виробничих процесів, управління оборотним капіталом, собівартістю та прибутковістю;
- інвестиційний – охоплює механізми формування інвестиційних ресурсів, залучення капіталу, оцінювання ефективності проектів;
- соціальний – спрямований на реалізацію соціальної політики держави, функціонування пенсійної, страхової та соціальної систем;
- бюджетний і податковий – регламентують формування та використання бюджетних коштів, порядок справляння податків;
- банківський та страховий – регулюють рух коштів у фінансово-кредитній системі, формування резервів, управління ризиками.

Таким чином, фінансовий механізм діє комплексно – від державного рівня розподілу до внутрішньогосподарських процесів підприємства, що забезпечує взаємопов'язану роботу усіх фінансових підсистем.

За цією ознакою виділяють централізований та децентралізований фінансові механізми.

Централізований передбачає зосередження фінансових ресурсів у розпорядженні держави або галузевих структур, що використовуються для реалізації загальнодержавних програм, фінансування інфраструктури, науково-технічного розвитку, соціальних проектів.

Децентралізований – це система самофінансування та саморегулювання, у межах якої підприємства, корпорації та інші суб'єкти господарювання формують і використовують власні фінансові ресурси. Він сприяє розвитку

конкуренції, підвищенню ефективності управління та оптимізації внутрішніх фінансових потоків [31].

За змістом впливу фінансові механізми поділяють на такі складові [55]:

- фінансове забезпечення – формування, розподіл і використання грошових ресурсів для забезпечення безперервного процесу діяльності;
- фінансове регулювання – вплив на пропорції розподілу доходів між державою, підприємствами та населенням;
- фінансовий контроль – оцінка результативності фінансових операцій, перевірка правильності використання коштів і забезпечення фінансової дисципліни.

Усі ці складові взаємопов'язані: ефективне фінансове забезпечення потребує адекватного регулювання, а контроль виступає зворотним зв'язком, що дає змогу коригувати фінансову політику та механізми управління.

Як зазначає Подик С.О. [37], фінансовий механізм є динамічною багаторівневою системою, яка не має універсальної класифікації, оскільки поєднує елементи економічного саморегулювання та державного управління. Метеленко Н.Г. [31] підкреслює, що ефективність функціонування фінансового механізму визначається узгодженістю його підсистем – фінансових інструментів, важелів і індикаторів – та їх здатністю забезпечувати баланс між макро- і мікроекономічними цілями.

При класифікації фінансових механізмів важливим є не лише поділ за окремими ознаками, а й розуміння принципів їх побудови. Структура фінансового механізму має формуватися на основі системного підходу, який забезпечує узгодженість усіх його елементів – методів, важелів, інструментів і форм регулювання. Згідно з науковими підходами, ключовими критеріями побудови фінансового механізму є системність, цілеспрямованість, гнучкість, ефективність та адаптивність [37].

Системність передбачає взаємопов'язану роботу всіх складових механізму у межах єдиного економічного простору. Цілеспрямованість виражається у підпорядкуванні фінансових інструментів досягненню

конкретних соціально-економічних цілей. Гнучкість забезпечує можливість швидкого реагування механізму на зміни зовнішнього середовища, а ефективність – раціональне використання фінансових ресурсів для досягнення максимального результату при мінімальних витратах. Адаптивність означає здатність фінансового механізму пристосовуватися до нових умов господарювання, економічних криз або структурних перетворень у фінансовій системі [37].

Таким чином, побудова фінансового механізму на основі вказаних критеріїв дозволяє сформувати стабільну, збалансовану та результативну систему управління фінансами, яка здатна забезпечити стійкий розвиток як окремих підприємств, так і економіки загалом.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що фінансовий механізм є складною, багаторівневою системою, яка поєднує економічні, організаційні та правові інструменти впливу на фінансові процеси. Його класифікація відображає різноманіття підходів до управління фінансовими ресурсами залежно від рівня функціонування, форми впливу, сфери застосування, ступеня централізації та змісту дії. Кожен тип механізму виконує власну роль у забезпеченні збалансованості фінансової системи: директивний – реалізує фінансову політику держави, регулюючий – сприяє розвитку ринкових відносин і самостійності підприємств, а фінансове забезпечення, регулювання та контроль – забезпечують ефективний розподіл і використання ресурсів.

Ефективність функціонування фінансового механізму визначається не лише правильністю його побудови, але й узгодженістю взаємодії окремих елементів – фінансових методів, важелів, інструментів, стимулів та індикаторів. У сучасних умовах трансформації економіки України вагомого значення набуває здатність фінансового механізму швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, забезпечувати стійкість фінансової системи, підтримувати інвестиційну активність і конкурентоспроможність підприємств.

Отже, фінансовий механізм виступає ключовою ланкою системи управління фінансами, що поєднує державний і ринковий підходи до регулювання фінансових потоків. Його всебічна класифікація має не лише теоретичне, а й прикладне значення – вона дозволяє глибше зрозуміти структуру фінансових відносин, визначити напрямки вдосконалення фінансової політики та забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами як на макро-, так і на мікрорівні.

1.3 Теоретико-методичні підходи до оцінки та вдосконалення фінансового механізму підприємства

Фінансовий механізм підприємства виступає ключовим елементом системи управління, що забезпечує узгодження фінансових відносин, ресурсів та потоків з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей діяльності суб'єкта господарювання. Його функціонування базується на поєднанні економічних, організаційних та правових засад, що дозволяють формувати, розподіляти та використовувати фінансові ресурси з максимальною ефективністю. У контексті сучасної економіки оцінка ефективності фінансового механізму є необхідною передумовою для виявлення диспропорцій, оптимізації внутрішніх фінансових процесів і забезпечення фінансової стійкості підприємства [30].

Під оцінкою фінансового механізму розуміють системний процес аналізу результативності застосування фінансових методів, інструментів та важелів у досягненні запланованих фінансових результатів. Вона передбачає визначення ступеня відповідності між наявними фінансовими ресурсами, структурою їх формування та ефективністю їх використання. Оцінювання виконує діагностичну, контрольну та прогностичну функції, оскільки дозволяє

не лише визначити поточний стан фінансової системи підприємства, але й сформулювати рекомендації щодо її удосконалення.

Управління фінансами підприємства здійснюється через взаємодію двох підсистем: керуючої (фінансова служба, менеджери, аналітичні підрозділи) та керованої (фінансові ресурси, грошові потоки, фінансові відносини). Основним об'єктом управління виступає грошовий оборот підприємства – безперервний рух коштів, що забезпечує реалізацію операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Ефективність цього руху визначає рівень платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства [30].

Фінансовий механізм підприємства охоплює низку взаємопов'язаних елементів [1]:

- фінансові методи – способи впливу на процес формування і використання фінансових ресурсів (планування, аналіз, прогнозування, облік, контроль, кредитування, страхування, податкове регулювання);
- фінансові інструменти – засоби реалізації фінансових операцій, до яких належать грошові кошти, цінні папери, кредити, дебіторська і кредиторська заборгованість, а також похідні інструменти (ф'ючерси, форварди, опціони, свопи);
- фінансові важелі – показники, через які здійснюється вплив на фінансові процеси (прибуток, ціна, дивіденди, проценти, податки, заробітна плата);
- правове забезпечення – система законодавчих і нормативних актів, що регламентують фінансову діяльність суб'єктів господарювання;
- інформаційно-аналітичне забезпечення – сукупність показників, даних бухгалтерського, управлінського та статистичного обліку, які використовуються для прийняття рішень у фінансовій сфері.

У практиці фінансового менеджменту оцінювання функціонування фінансового механізму здійснюється за допомогою системи показників, що характеризують ліквідність, рентабельність, фінансову незалежність,

оборотність активів, ділову активність тощо. Водночас особливу увагу приділяють інтегральним критеріям, які дають змогу визначити узагальнений рівень ефективності управління фінансовими потоками. Комплексна оцінка дозволяє встановити, наскільки поточна структура механізму відповідає стратегічним завданням розвитку підприємства [1].

У сучасних умовах нестабільності ринку, зростання конкуренції та цифровізації фінансових процесів постає необхідність удосконалення методичного інструментарію оцінювання. Традиційні аналітичні підходи (коефіцієнтний, порівняльний, трендовий аналіз) дедалі частіше доповнюються економіко-математичними моделями, скоринговими системами, аналітикою великих даних і програмним забезпеченням для моніторингу фінансових ризиків. Такий підхід забезпечує не лише точність оцінки, а й оперативність управлінських рішень [40].

Результати оцінки ефективності фінансового механізму є основою для стратегічного планування та прогнозування фінансової діяльності. Вони дозволяють виявити «вузькі місця» у розподілі ресурсів, визначити напрями оптимізації витрат, оцінити інвестиційний потенціал і кредитоспроможність підприємства. На основі цих результатів формуються програми фінансової стабілізації, удосконалення структури капіталу, підвищення рентабельності та зміцнення фінансової безпеки [26].

Таким чином, сутність оцінки фінансового механізму полягає у всебічному аналізі його структури, функціонування та результативності. Вона є інструментом забезпечення зворотного зв'язку в системі управління, який дозволяє своєчасно адаптувати фінансову політику до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Ефективна система оцінювання сприяє підвищенню якості управління фінансовими потоками, забезпечує стабільність і конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі [26].

Мета оцінювання фінансового механізму – встановити, наскільки поєднання його елементів (методів, інструментів, важелів, інформаційної та

правової підсистем) забезпечує досягнення цілей підприємства за критеріями фінансової стійкості, платоспроможності, прибутковості, ділової активності, інвестиційної спроможності та ризик-стійкості. Ефективність розглядається як результат узгодженого, комплексного та послідовного функціонування елементів механізму за умов відповідності зовнішньому середовищу та економічним інтересам зацікавлених сторін [7].

У науковій практиці сформувалося кілька основних підходів до оцінки ефективності фінансового механізму підприємства [7]:

- ресурсно-функціональний;
- системний;
- процесний;
- комплексний (індикаторний);
- вартісно-орієнтований;
- ризик-орієнтований;
- стратегічний (BSC/контролінговий).

Ресурсно-функціональний підхід базується на зіставленні обсягу й структури фінансових ресурсів із завданнями діяльності підприємства та оцінці ефективності виконання основних функцій фінансового менеджменту: планування, обліку, аналізу, бюджетування і контролю. Він орієнтований на перевірку збалансованості капіталу, вартості джерел фінансування та продуктивності використання ресурсів, що виражається через показники WACC (Weighted Average Cost of Capital – середньозважена вартість капіталу), ROIC (Return on Invested Capital – рентабельність інвестованого капіталу), ROI (Return on Investment – рентабельність інвестицій) та EVA (Economic Value Added – економічна додана вартість) [7].

Системний підхід розглядає фінансовий механізм як складову загальної системи управління, у якій грошові потоки виступають об'єктом управління, а сам механізм має керуючу і керовану підсистеми. Ефективність оцінюється через узгодженість методів, інструментів і важелів, а також їхню відповідність

інформаційно-правовому середовищу та наявність дієвого зворотного зв'язку [7].

Процесний підхід зосереджується на вивченні та оптимізації фінансових процесів, що забезпечують рух ресурсів усередині підприємства. Йдеться насамперед про управління ліквідністю, дебіторською та кредиторською заборгованістю, запасами і касовими розривами. Рівень ефективності визначається через ключові показники результативності (KPI – Key Performance Indicators, ключові показники ефективності), які відображають тривалість фінансових циклів, швидкість обігу коштів та якість управління оборотним капіталом [7].

Комплексний (індикаторний) підхід передбачає оцінку сукупності показників, об'єднаних у блоки: інвестиційна активність, ліквідність, платоспроможність, ділова активність, рентабельність і фінансова стійкість. На основі отриманих коефіцієнтів формується інтегральний індекс, який дозволяє узагальнити оцінку ефективності фінансового механізму та порівняти її з галузевими орієнтирами [7].

Вартісно-орієнтований підхід базується на концепції створення економічної вартості для власників підприємства. Його застосування передбачає зіставлення прибутковості інвестованого капіталу з його середньозваженою вартістю, а також розрахунок додаткових показників економічної результативності: REVA (Refined Economic Value Added – уточнена економічна додана вартість), MVA (Market Value Added – ринкова додана вартість) і CFROI (Cash Flow Return on Investment – грошова дохідність інвестицій). Використання цього підходу дає змогу визначити, чи створює підприємство додану економічну вартість і наскільки ефективно воно використовує власний та залучений капітал [7].

Ризик-орієнтований підхід акцентує увагу на ідентифікації, кількісному вимірюванні та мінімізації фінансових ризиків. Він охоплює ризики ліквідності, валютні, цінові, кредитні та процентні ризики. У межах цього підходу застосовуються карти ризиків, стрес-тестування, сценарний аналіз і

політика резервування, що дозволяють оцінити стійкість фінансового механізму до зовнішніх коливань [7].

Стратегічний підхід поєднує фінансові показники з нефінансовими аспектами діяльності – клієнтською орієнтацією, ефективністю процесів, розвитком персоналу та інноваціями. Його особливість полягає у використанні збалансованої системи показників, яка дозволяє оцінити, наскільки фінансовий механізм сприяє досягненню довгострокових стратегічних цілей підприємства [7].

У практиці оцінювання ефективності застосовуються різні методичні формати. Найпоширенішим є коефіцієнтний аналіз, який дає змогу оперативно виявити тенденції зміни фінансового стану. Рейтингово-бальна оцінка передбачає використання шкали ваг і балів для узагальнення результатів у вигляді інтегрального індексу. Вартісна діагностика дозволяє оцінити створення доданої вартості через співставлення ROIC та WACC. Методи ризик-менеджменту забезпечують аналіз стійкості фінансової системи підприємства до змін зовнішнього середовища, а процесно-контролінговий формат зосереджується на вимірюванні ефективності фінансових процесів за допомогою показників DSO (Days Sales Outstanding – період погашення дебіторської заборгованості), DPO (Days Payable Outstanding – період оплати кредиторської заборгованості), CCC (Cash Conversion Cycle – тривалість операційного циклу), а також через оцінку точності прогнозування грошових потоків і відхилень від бюджетних показників [4].

Алгоритм оцінювання ефективності фінансового механізму передбачає такі етапи [4]:

- постановка цілей і визначення контексту оцінювання;
- вибір системи критеріїв і вагових коефіцієнтів;
- збір і перевірка достовірності даних;
- проведення експрес-рейтингу за ключовими індикаторами;
- деталізація за блоками показників і аналіз причин відхилень;
- формування рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму;

- організація моніторингу та зворотного зв'язку.

Кожен із підходів має свої переваги та обмеження. Індикаторний є зручним для швидкої діагностики, але має обмежену глибину. Вартісний забезпечує зв'язок зі створенням цінності, однак потребує точних вхідних даних. Ризик-орієнтований підвищує стійкість системи, проте вимагає значних аналітичних ресурсів. Процесний і контролінговий формати посилюють управлінську керованість, але потребують розвинених інформаційних технологій. Стратегічний підхід дозволяє об'єднати фінансові та нефінансові аспекти, проте його ефективність залежить від рівня зрілості стратегічного планування [4].

Оптимальним вважається поєднання кількох підходів у межах гібридної моделі оцінювання. На першому етапі проводиться експрес-оцінка ефективності за основними блоками показників, а на другому – поглиблений аналіз вартісних, процесних і ризикових параметрів. Результатом є інтегральний індекс ефективності та карта пріоритетів удосконалення фінансового механізму з урахуванням коротко-, середньо- і довгострокових завдань розвитку [4].

Застосування такої системи дозволяє не лише визначити поточний рівень ефективності фінансового механізму, але й оцінити його здатність створювати вартість, підтримувати стабільність і адаптивність у мінливому економічному середовищі.

Ефективне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки значною мірою залежить від якості та гнучкості його фінансового механізму. Сучасні тенденції розвитку економіки – цифровізація, нестабільність фінансових ринків, поява нових фінансових інструментів – вимагають постійного вдосконалення принципів, методів і форм управління фінансовими ресурсами. Теоретичне осмислення цих процесів дозволяє сформувати концептуальні підходи, які забезпечують стабільність і конкурентоспроможність підприємства на всіх етапах його розвитку [23].

Удосконалення фінансового механізму передбачає системні зміни в його структурі, методах управління, інформаційно-аналітичній базі, а також в інструментах формування та використання фінансових ресурсів. Його метою є створення адаптивної, динамічної системи, здатної швидко реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Процес вдосконалення має базуватися на принципах наукової обґрунтованості, системності, цільової спрямованості, ефективності та безперервності управління [23].

Основними напрямками вдосконалення фінансового механізму підприємства є [23]:

- структурно-організаційне вдосконалення, що полягає у чіткій побудові підсистем управління фінансами, оптимізації розподілу функцій між фінансовими службами, формуванні дієвих механізмів координації між підрозділами. Ефективна структура забезпечує швидкість прийняття управлінських рішень, підвищує відповідальність і знижує ризик дублювання функцій;
- методичне вдосконалення, спрямоване на розробку та впровадження сучасних інструментів управління фінансовими потоками: фінансового планування, прогнозування, контролінгу, бюджетування, ризик-менеджменту, управління грошовими потоками. Застосування цих інструментів дозволяє не лише планувати майбутні результати, а й постійно відстежувати відхилення та оперативно реагувати на них;
- інструментальне вдосконалення, що охоплює впровадження сучасних фінансових інструментів – деривативів, факторингу, лізингу, страхування фінансових ризиків, краудфандінгу, краудінвестингу, а також розвиток корпоративних фінансових технологій. Це забезпечує диверсифікацію джерел фінансування, зниження вартості капіталу і підвищення ліквідності;
- інформаційно-аналітичне вдосконалення, яке передбачає створення єдиної системи збору, обробки та аналізу фінансових даних. Використання цифрових платформ, ERP-систем, програм аналітики

великих даних і бізнес-інтелекту дає змогу отримувати актуальну інформацію для прийняття управлінських рішень у режимі реального часу;

- нормативно-правове вдосконалення, пов'язане з приведенням внутрішніх положень і фінансових регламентів підприємства у відповідність до чинного законодавства, стандартів бухгалтерського обліку, податкової політики та принципів корпоративного управління. Це створює прозорість і знижує юридичні ризики у фінансовій діяльності.

Процес удосконалення фінансового механізму має циклічний характер і включає етапи діагностики, планування, реалізації та контролю. На першому етапі здійснюється оцінка поточного стану механізму – аналізуються фінансові результати, структура капіталу, показники ліквідності, рентабельності, ділової активності. Далі визначаються проблемні ділянки, розробляються альтернативні рішення та моделі оптимізації. Наступний етап – реалізація заходів, що може включати перегляд політики фінансування, зміну системи управління оборотним капіталом, упровадження цифрових рішень у сфері обліку та аналізу. Завершальним етапом є контроль і оцінка результатів, що передбачає формування зворотного зв'язку для подальшого вдосконалення системи [23].

Ключовим завданням сучасного етапу розвитку фінансового механізму є його адаптація до умов цифрової економіки. Автоматизація фінансового обліку, впровадження електронного документообігу, використання хмарних сервісів і аналітики великих даних сприяють підвищенню прозорості, оперативності й точності фінансових операцій. Особливу увагу слід приділяти інтеграції фінансових процесів у загальну систему стратегічного управління підприємством – через контролінг, збалансовану систему показників, фінансове планування на основі сценарного аналізу [2, 50].

Важливою умовою вдосконалення фінансового механізму є розвиток корпоративної культури управління фінансами. Це передбачає підвищення

фінансової грамотності персоналу, запровадження стандартів фінансової етики, стимулювання ініціативності та відповідальності за результати. Формування культури раціонального використання ресурсів сприяє зміцненню фінансової дисципліни і підвищенню загальної ефективності управління [2].

Отже, вдосконалення фінансового механізму підприємства є безперервним процесом, спрямованим на формування комплексної, інтегрованої системи управління фінансовими потоками, що відповідає сучасним умовам господарювання. Його результатом має стати підвищення ефективності використання ресурсів, зростання фінансової стійкості, мінімізація ризиків і забезпечення сталого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Фінансовий механізм підприємства являє собою динамічну систему, ефективність якої визначається узгодженістю структурних елементів, якістю інформаційного забезпечення та здатністю адаптуватися до змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Різноманіття підходів до його оцінювання зумовлене складністю фінансових процесів і багатовимірністю цілей управління, тому жоден із підходів не забезпечує вичерпної оцінки сам по собі. Найбільш доцільним є комплексне застосування індикаторного, вартісного, процесного, ризик-орієнтованого і стратегічного підходів, що дозволяє сформувати інтегральний індекс ефективності та визначити пріоритети подальших змін. Методично оцінювання доцільно будувати як двоетапну процедуру: на першому етапі здійснюється експрес-скринінг за ключовими блоками показників, на другому – поглиблений аналіз вартості, процесів і ризиків із урахуванням галузевих бенчмарків. Результати такої оцінки трансформуються у карту заходів удосконалення, що охоплює структуру капіталу, політику управління оборотним капіталом, систему бюджетування й контури контролінгу. Циклічний моніторинг і коригування ваг критеріїв забезпечують стійкість і адаптивність фінансового механізму, підвищують керованість грошових потоків, зменшують вартість капіталу та зміцнюють

фінансову безпеку підприємства, сприяючи зростанню його вартості у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено теоретичні засади формування та вдосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства. У процесі аналізу з'ясовано, що фінансовий механізм є ключовим елементом системи управління, який забезпечує узгодження фінансових відносин, ресурсів і потоків з метою досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Його сутність полягає у комплексі методів, форм, інструментів і важелів, за допомогою яких реалізуються процеси формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Встановлено, що структура фінансового механізму має системний характер і включає фінансові методи, важелі, нормативно-правове та інформаційне забезпечення, а також підсистеми фінансового забезпечення, регулювання й контролю. Їхня узгоджена взаємодія формує єдиний управлінський контур, який забезпечує стабільність грошових потоків, раціональне використання капіталу та ефективну реалізацію фінансової політики підприємства.

Розглянуто наукові підходи до класифікації фінансового механізму, серед яких основними є поділ за рівнем функціонування (макро- і мікроекономічний), формою впливу (директивний і регулюючий), сферою застосування, ступенем централізації та змістом дії. Такий поділ дає змогу комплексно охарактеризувати фінансові процеси, визначити місце та роль фінансового механізму в системі управління як державними, так і корпоративними фінансами. Підкреслено, що ефективність функціонування

фінансового механізму визначається узгодженістю його елементів і здатністю адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

У межах теоретико-методичних підходів до оцінки ефективності фінансового механізму узагальнено низку моделей – ресурсно-функціональний, системний, процесний, індикаторний, вартісно-орієнтований, ризик-орієнтований і стратегічний. Їхнє поєднання забезпечує можливість комплексної оцінки результативності управління фінансовими потоками, виявлення диспропорцій та формування рекомендацій щодо вдосконалення фінансової системи підприємства. Визначено, що найбільш доцільним є використання інтегрованої моделі, яка поєднує кількісні показники, ризикові фактори й стратегічні орієнтири розвитку.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що фінансовий механізм підприємства є динамічною системою, ефективність якої визначається рівнем узгодженості структурних елементів, якістю інформаційного забезпечення та здатністю адаптуватися до сучасних викликів економічного середовища. Вдосконалення фінансового механізму виступає безперервним процесом, спрямованим на підвищення ефективності використання ресурсів, зміцнення фінансової стійкості, зниження ризиків і забезпечення сталого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна характеристика підприємства та оцінка організаційних засад управління його фінансовою діяльністю

Приватне акціонерне товариство «Харківський плитковий завод» є одним із провідних виробників керамічної плитки в Україні та найбільшим підприємством галузі у східноєвропейському регіоні. Свою історію підприємство розпочало у довоєнні роки – ще 1936 року було розроблено проєкт майбутнього заводу Українським науково-дослідним інститутом. Проте реалізацію плану перервала Друга світова війна, у ході якої майже завершений об'єкт було повністю зруйновано. Після визволення Харкова завод відновили з руїн, і 1 березня 1946 року відбулося офіційне введення в експлуатацію першої черги комбінату. Ця дата вважається початком діяльності Харківського плиткового заводу [26, 29].

На початковому етапі підприємство спеціалізувалося на виготовленні метлахської плитки, санітарно-технічного фаянсу та ізоляторів, що були необхідними для відбудови народного господарства. Уже у 1949 році завод перейшов на виробництво облицювальної кераміки для будівництва, і саме продукцією цього підприємства були оздоблені знакові споруди, серед яких Маріїнський палац у Києві. Протягом другої половини ХХ століття «Харківський плитковий завод» неодноразово модернізував виробництво, збільшуючи обсяги випуску та підвищуючи якість продукції. У 1976–1988 роках проведено масштабну реконструкцію основних виробничих цехів, завдяки якій потужність підприємства зросла удвічі, а собівартість продукції знизилася на 15 відсотків [42, 63].

У 1994 році державне підприємство було перетворено на акціонерне товариство, що позначило початок нового етапу розвитку – формування сучасної корпоративної структури управління, орієнтованої на ринкові механізми. Зміни в організаційній структурі супроводжувалися пошуком інвестиційних ресурсів і впровадженням нових технологій. З 2005 року, після приходу стратегічного інвестора, розпочалася комплексна модернізація виробництва. Було оновлено технічну базу, запущено сучасні поточно-конвеєрні лінії італійської фірми SACMI, автоматизовано основні виробничі процеси, що дало змогу збільшити обсяги випуску, скоротити енергоспоживання й покращити контроль якості [42, 63].

З 2012 року ПрАТ «Харківський плитковий завод» виробляє власну фритту – основний компонент глазурі, що дозволило скоротити витрати й підвищити стабільність технологічних процесів. У наступні роки модернізація продовжилася: введено додаткові конвеєрні лінії, оновлено масоприготувальні комплекси, а також створено окремі дільниці з ректифікації, полірування та лапатування плитки. Нині на підприємстві функціонує дев'ять виробничих ліній із загальною потужністю понад 24 мільйони квадратних метрів готової продукції на рік [42, 56].

Сьогодні «Харківський плитковий завод» входить до складу керамічної групи Golden Tile Ceramic Group – вертикально інтегрованого об'єднання, що охоплює повний виробничий цикл: від видобутку сировини до реалізації готової продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Це забезпечує підприємству стійку конкурентну позицію та гнучкість у фінансово-виробничій політиці. ПрАТ «ХПЗ» стабільно входить до переліку найбільших платників податків регіону, має статус великого підприємства, а його продукція експортується до країн Європи та СНД [63].

Таблиця 2.1 – Основні характеристики ПрАТ «Харківський плитковий завод»

Показник	Характеристика
Повне найменування	Приватне акціонерне товариство «Харківський плитковий завод»
Рік заснування	1946
Місцезнаходження	1106, м. Харків, просп. Героїв Харкова, 297
Основні види діяльності (КВЕД)	— 23.31 – виробництво керамічних плиток і плит; — 23.41 – виробництво господарських і декоративних виробів; — 08.12 – добування піску, гравію, глини і каоліну.
Статутний капітал	20 000 000 грн
Кількість працівників	355 осіб (2022 р.), 510 осіб (2023 р.)
Показник	Характеристика
Входить до групи	Golden Tile Ceramic Group
Потужність виробництва	24 млн м ² плитки на рік
Сертифікація	ISO EN 14411:2012, ISO 17025
Основні ринки збуту	Україна, країни ЄС та СНД

Джерело: узагальнено автором на основі звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2022-2023 рр. та офіційного сайту підприємства [42, 41, 43, 44, 45]

Підприємство виробляє понад 80 колекцій керамічної плитки й керамограніту різних форматів – від малих до великоформатних (до 1200×600 мм). Продукція сертифікована відповідно до міжнародних стандартів ISO EN 14411:2012. Завдяки впровадженню сучасної системи менеджменту якості та контролю продукції завод отримав акредитацію лабораторії за міжнародним стандартом ISO 17025, що дозволяє проводити власні випробування та маркувати вироби знаком СЕ, необхідним для реалізації на ринку ЄС. Це підтверджує високий рівень технологічної культури підприємства й сприяє розширенню його ринкової присутності [41].

Окрім виробничих досягнень, ПрАТ «Харківський плитковий завод» приділяє значну увагу соціальній відповідальності. На підприємстві функціонує система внутрішнього навчання та підвищення кваліфікації кадрів, запроваджено програми дуальної освіти спільно з профільними вишами, зокрема Харківським національним університетом міського господарства імені О. М. Бекетова. Працівники мають можливість проходити стажування та здобувати практичні навички безпосередньо на виробництві. Впроваджено елементи соціальної підтримки – безкоштовне харчування, пільгові кредити на житло, розвинену систему мотивації. Значна увага приділяється безпеці праці та корпоративній культурі, що сприяє зниженню плинності кадрів і формує позитивний імідж роботодавця [42, 63].

Управління ПрАТ «ХПЗ» має дворівневу структуру, що відповідає вимогам акціонерного законодавства України. До вищого рівня належать Загальні збори акціонерів і Наглядова рада, до виконавчого – Правління на чолі з Головою правління, який координує діяльність усіх підрозділів, зокрема фінансового блоку. До складу правління входять фінансовий директор, директор планово-фінансового департаменту, головний бухгалтер, директори з виробництва, якості, модернізації, юридичних питань та соціальної політики. Така структура забезпечує чіткий розподіл повноважень і сприяє ефективній координації фінансових потоків [43, 44, 45].

Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від узгодженості дій між основними структурними підрозділами. Для стабільного функціонування важливо підтримувати постійний інформаційний обмін, що забезпечує своєчасне прийняття управлінських рішень і гнучке реагування на зміни ринкової кон'юнктури [51].

Організаційна структура ПрАТ «Харківський плитковий завод» побудована за принципами корпоративного управління, включає кілька рівнів повноважень – від загальних зборів акціонерів до функціональних департаментів. Такий підхід забезпечує ефективну координацію управлінських рішень і сприяє підвищенню результативності діяльності

підприємства. Для наочності структура подана у вигляді схеми (рисунок 2.1), що демонструє взаємозв'язки та підпорядкованість основних управлінських ланок [43, 44, 45].

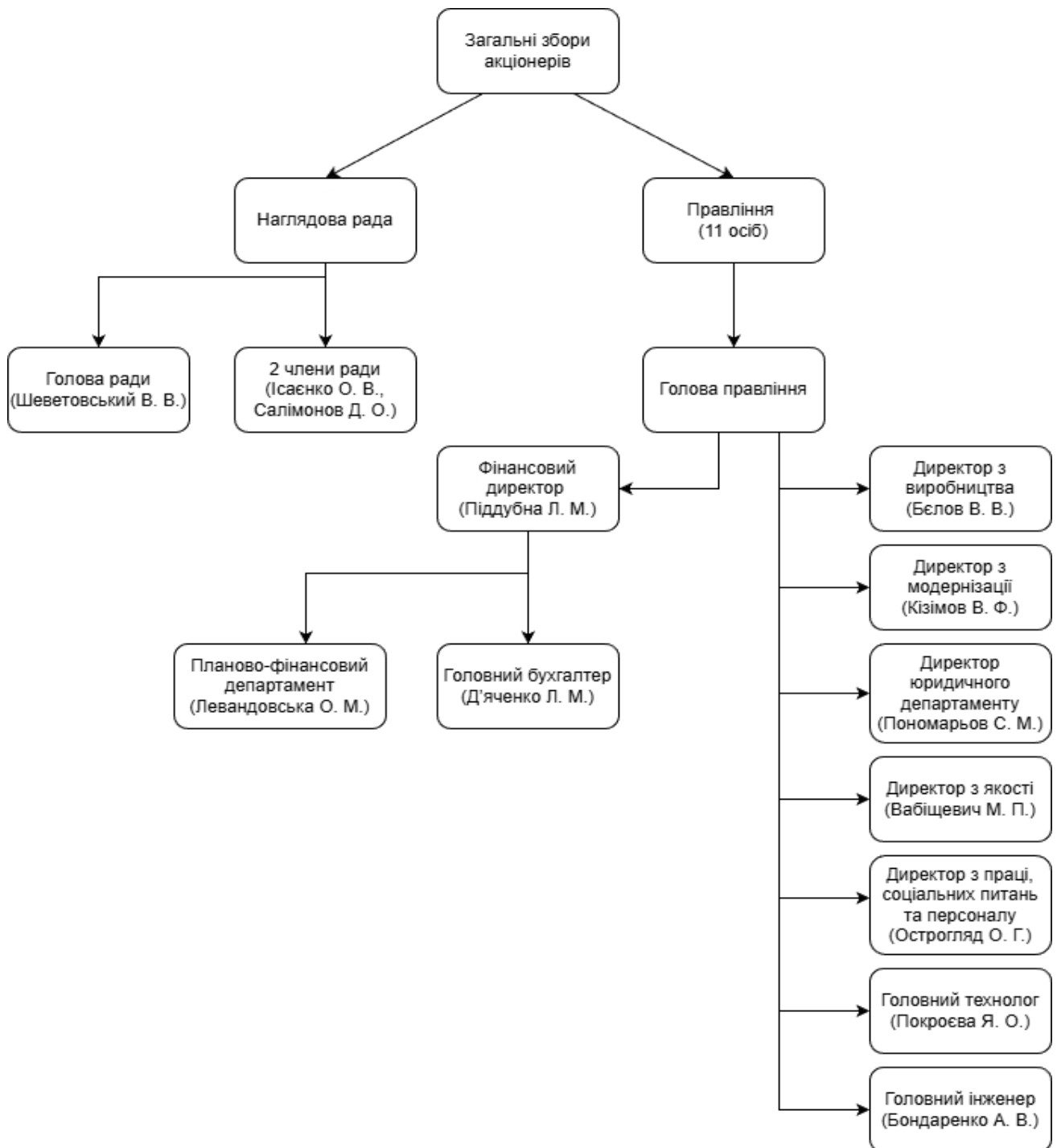

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління ПрАТ «Харківський плитковий завод»

Джерело: складено автором на основі звітності 2022-2024 рр [43, 44, 45]

Організаційна побудова управління фінансами на підприємстві базується на поєднанні централізованого та децентралізованого підходів. Планово-фінансовий департамент виконує функції стратегічного планування, бюджетування, контролю за виконанням фінансових планів і підготовки аналітичних звітів для правління. Бухгалтерська служба відповідає за ведення обліку, складання фінансової звітності за міжнародними стандартами, аналіз витрат і доходів. Водночас окремі структурні підрозділи (виробничі, збутові, сервісні) мають право ініціювати внутрішні фінансові рішення в межах затверджених бюджетів, що підвищує гнучкість і швидкість реагування на зміни кон'юнктури [42].

Управління фінансовими потоками підприємства зорієнтоване на забезпечення стабільності грошового обігу, оптимізацію структури капіталу та підтримання ліквідності. Фінансова політика спрямована на ефективне використання власних і залучених ресурсів. Основним джерелом фінансування виступає самофінансування за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань та внутрішніх резервів. Для покриття короткострокових потреб у ліквідності застосовуються кредитні лінії в комерційних банках, серед яких головним фінансовим партнером є АТ «Райффайзен Банк». Така диверсифікація джерел фінансування дає змогу підтримувати рівновагу між рентабельністю та ризиком, мінімізувати вартість капіталу й уникати надмірної боргової залежності [42].

Важливою складовою фінансового управління на підприємстві є планово-бюджетний процес, що включає прогнозування доходів, витрат, інвестиційних потреб і грошових потоків. У межах цього процесу формуються операційні та капітальні бюджети, контролюється виконання планових показників, аналізуються відхилення та вживаються коригувальні заходи. Це дозволяє ПрАТ «Харківський плитковий завод» оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та підвищувати ефективність використання фінансових ресурсів [42].

Значна увага приділяється інвестиційній політиці. Підприємство систематично оновлює основні засоби, впроваджує енергозберігаючі технології та нові формати продукції. Інвестиції у модернізацію сприяють підвищенню продуктивності праці, зниженню собівартості, покращенню екологічних характеристик виробництва. Джерелами інвестування є власні кошти, кредити комерційних банків і залучені іноземні інвестиції через корпоративну групу Golden Tile [63].

Ефективність фінансового управління підкріплюється системою контролю, яка передбачає регулярний моніторинг фінансових показників, внутрішній аудит і багаторівневу звітність. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти фінансові ризики, запобігати неефективному використанню ресурсів і забезпечувати прозорість фінансових операцій. У системі управління застосовується принцип відповідальності за результат: кожен підрозділ має власні фінансові показники, що інтегруються у загальний фінансовий результат підприємства [63].

Отже, ПрАТ «Харківський плитковий завод» є сучасним, технологічно оновленим і фінансово стабільним підприємством із раціонально вибудованою системою управління. Висока ступінь централізації фінансових рішень поєднується з достатньою автономією підрозділів, що забезпечує баланс між стратегічним контролем і оперативною гнучкістю. Ефективна організація фінансової діяльності, прозора система планування та контролю, орієнтація на довгостроковий розвиток створюють основу для сталого функціонування підприємства й підвищення ефективності його фінансового механізму.

2.2 Аналіз стану та ефективності функціонування фінансового механізму підприємства

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання значною мірою визначається рівнем ефективності його фінансового механізму, який забезпечує формування, розподіл і використання фінансових ресурсів. Саме через фінансовий механізм відбувається реалізація фінансової політики підприємства, досягається збалансованість доходів і витрат, забезпечується фінансова стійкість і можливість розвитку в довгостроковій перспективі. Тому оцінювання стану та результативності його функціонування є важливою передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері фінансів.

Метою аналізу є виявлення основних тенденцій зміни фінансового стану ПрАТ «Харківський плитковий завод», оцінка ефективності використання фінансових ресурсів, визначення сильних і слабких сторін діючої системи управління фінансами. Проведення аналізу дозволить окреслити проблемні аспекти у структурі капіталу, динаміці доходів і витрат, рентабельності діяльності та визначити потенціал для подальшого вдосконалення фінансового механізму підприємства.

З огляду на це, подальше дослідження передбачає комплексний аналіз фінансово-економічних показників, що характеризують результати діяльності підприємства, структуру його активів і пасивів, ліквідність, платоспроможність та ділову активність. Інформаційною базою для проведення аналізу є проміжна фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2022-2023 роки, офіційні матеріали підприємства та аналітичні дані, що містяться у відкритих джерелах.

Оцінювання ефективності фінансового механізму здійснюватиметься шляхом послідовного аналізу динаміки основних фінансових результатів, структури майна та джерел його формування, а також через розрахунок

ключових показників фінансової стійкості, ліквідності й рентабельності. Результати аналізу дадуть змогу сформувати цілісне уявлення про поточний стан фінансової системи підприємства та обґрунтувати напрями її подальшого вдосконалення.

Таким чином, дослідження фінансової діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» має не лише діагностичне, а й практичне значення, оскільки отримані висновки стануть основою для розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності управління фінансовими потоками та оптимізації фінансових рішень у подальшому розділі роботи.

Фінансові результати є основним узагальнюючим показником діяльності підприємства, який відображає кінцевий ефект управління фінансовими ресурсами. Саме від рівня прибутковості залежить стійкість підприємства, можливість його розвитку та реалізація стратегічних цілей. Аналіз фінансових результатів дозволяє виявити тенденції зміни доходів, витрат і прибутку, оцінити ефективність управлінських рішень та в цілому охарактеризувати стан фінансового механізму підприємства.

На основі даних фінансової звітності (форма №2 «Звіт про фінансові результати») у таблиці 2.2 наведено динаміку основних показників діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки.

Проведений аналіз динаміки фінансових показників свідчить про суттєві коливання у доходах і витратах підприємства протягом 2021-2024 років.

Так, у 2022 році чистий дохід від реалізації продукції зменшився на 46,2 % порівняно з попереднім роком, що пояснюється зниженням попиту на будівельні матеріали внаслідок воєнних дій та зупиненням частини виробничих потужностей. У 2023 році відбулося істотне відновлення – обсяг реалізації зріс у 1,6 рази, після чого у 2024 році спостерігається певне скорочення на 17,5 % через нестабільність логістичних ланцюгів і підвищення собівартості енергоносіїв. Загалом за аналізований період дохід зменшився на 29,1 % (темп зростання 70,9 %), проте підприємство зберегло стабільну рентабельність діяльності.

Таблиця 2.2 – Динаміка основних фінансових показників ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 рр., тис. грн

Показник	2021	2022	2023	2024	Темп зростання 2024/2021, %	Абсолютне відхилення 2024/2021, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції	1847017	992932	1585782	1308823	70,9	-538 194
Темп зростання, % (ланцюговий)	—	53,8	159,7	82,5	—	—
Собівартість реалізованої продукції	1481134	821057	1070900	963408	65	-517 726
Темп зростання, % (ланцюговий)	—	55,4	130,4	90	—	—
Валовий прибуток	365 883	171875	514 882	345 415	94,4	-20 468
Темп зростання, % (ланцюговий)	—	47	299,5	67,1	—	—
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)	70 078	67 573	253 772	109 609	156,4	39 531
Темп зростання, % (ланцюговий)	—	96,4	375,6	43,2	—	—
Чистий прибуток	72 034	47 461	135 052	82 899	115,1	10 865
Темп зростання, % (ланцюговий)	—	65,9	284,6	61,4	—	—

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.3 додатка А).

Собівартість реалізованої продукції змінювалась подібним чином: у 2022 році вона знизилась на 44,6 %, у 2023 році зросла на 30,4 %, а у 2024 році знову скоротилася на 10,0 %. Така динаміка свідчить про активну роботу підприємства над оптимізацією витрат і підвищенням продуктивності виробництва.

Валовий прибуток зменшився у 2022 році майже вдвічі, однак у 2023 році зріс утричі, що свідчить про покращення співвідношення між доходами та витратами. У 2024 році він знову скоротився на 32,9 %, що частково зумовлено загальним зменшенням обсягів реалізації. У цілому показник за 2021-2024 роки залишився майже на одному рівні (зниження лише на 5,6 %), що підтверджує стабільність операційної ефективності.

Фінансовий результат від операційної діяльності демонструє більш позитивну динаміку. У 2023 році операційний прибуток зріс у 3,8 рази порівняно з 2022 роком, що свідчить про значне підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності. У 2024 році він зменшився більш ніж удвічі, але все ж залишився на 56 % вищим, ніж у 2021 році.

Чистий прибуток підприємства за аналізований період характеризується нестабільністю: у 2022 році спостерігалось його скорочення на 34,1 %, у 2023 році – різке зростання у 2,8 рази, а у 2024 році – спад на 38,6 %. Незважаючи на коливання, у порівнянні з 2021 роком підприємству вдалося зберегти позитивний фінансовий результат, збільшивши чистий прибуток на 15,1 %.

Отже, динаміка доходів, витрат і прибутку свідчить, що ПрАТ «Харківський плитковий завод» зуміло пристосуватись до зовнішніх економічних викликів та зберегти прибутковість діяльності. Основні тенденції розвитку носять хвилеподібний характер, що є типовим для промислових підприємств у період нестабільного ринкового середовища.

Для оцінювання результативності фінансово-господарської діяльності підприємства доцільно проаналізувати систему показників рентабельності, які характеризують рівень прибутковості продажів, активів і власного капіталу. Рентабельність є одним з ключових критеріїв ефективності фінансового

механізму, оскільки відображає здатність підприємства генерувати прибуток у процесі використання ресурсів. Її аналіз дозволяє визначити тенденції зміни доходності, виявити чинники впливу та оцінити ефективність управлінських рішень у сфері фінансів.

Рентабельність продажів показує, яку частку чистого прибутку підприємство отримує з кожної гривні реалізованої продукції. Цей показник відображає ефективність формування фінансового результату на рівні основної діяльності й дозволяє оцінити, наскільки прибутковими є продажі підприємства. Формула розрахунку має вигляд [58]:

$$P_n = (ЧП / ЧД) \times 100, \quad (2.1)$$

де P_n – рентабельність продажів;

$ЧП$ – чистий прибуток підприємства;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Таблиця 2.3 – Розрахунок рентабельності продажів ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий прибуток, тис. грн	Чистий дохід, тис. грн	Рентабельність продажів, %
2021	72 034	1 847 017	3,9
2022	47 461	992 932	4,8
2023	135 052	1 585 782	8,5
2024	82 899	1 308 823	6,3

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.3 додатка А).

Отримані результати свідчать, що у 2021-2022 роках рівень рентабельності продажів залишався низьким (3,9–4,8 %), проте у 2023 році він істотно зріс до 8,5 % внаслідок підвищення обсягів реалізації та прибутку. У 2024 році спостерігається зниження показника до 6,3 %, що зумовлено зменшенням чистого прибутку, однак навіть за таких умов підприємство

зберігає стабільний рівень ефективності продажів, перевищуючи початковий рівень аналізованого періоду.

Рентабельність операційної діяльності показує, яку частку операційного прибутку підприємство отримує з кожної гривні реалізованої продукції. Цей показник характеризує результативність основної діяльності до впливу фінансових і податкових чинників та відображає ефективність управління витратами, цінами і ресурсами [38].

$$Род = (По / ЧД) \times 100, \quad (2.2)$$

де $Род$ – рентабельність операційної діяльності, %;

$По$ – прибуток від операційної діяльності, тис. грн;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

Таблиця 2.4 – Розрахунок рентабельності операційної діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	Чистий дохід, тис. грн	Рентабельність операційної діяльності, %
2021	70 078	1 847 017	3,8
2022	67 573	992 932	6,8
2023	253 772	1 585 782	16,0
2024	109 609	1 308 823	8,4

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.3 додатка А).

Отримані результати свідчать, що ефективність операційної діяльності підприємства зростає з 3,8 % у 2021 році до максимуму 16,0 % у 2023 році, що вказує на покращення управління виробничими витратами та прибутковістю продажів. У 2024 році спостерігається певне зниження до 8,4 %, однак показник залишається вищим, ніж у 2021-2022 роках, що свідчить про збереження позитивної динаміки ефективності основної діяльності.

Рентабельність активів характеризує ефективність використання всього майна підприємства, тобто показує, скільки чистого прибутку отримано з кожної гривні, вкладеної в активи. Цей показник відображає загальну результативність фінансового механізму, оскільки охоплює як операційну, так і інвестиційну діяльність підприємства [19].

$$Pa = (ЧП / Асер) \times 100, \quad (2.3)$$

де Pa – рентабельність активів, %;

$ЧП$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн;

$Асер$ – середньорічна вартість активів, тис. грн.

Таблиця 2.5 – Розрахунок рентабельності активів ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий прибуток, тис. грн	Середньорічна вартість активів, тис. грн	Рентабельність активів, %
2022	47 461	2 255 655	2,13
2023	135 052	2 236 624	6,04
2024	82 899	2 305 661	3,59

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.3 додатка А).

Як видно з розрахунків, у 2022 році підприємство демонструвало мінімальну дохідність активів на рівні лише 2,13 %. У 2023 році цей показник суттєво зріс більш ніж утричі – до 6,04 %, що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів. Наступного року спостерігалось помірне зниження рентабельності до 3,59 %, однак навіть за цього рівня підприємство залишалось прибутковим і здатним генерувати позитивний фінансовий результат при стабільних обсягах активів.

Рентабельність власного капіталу відображає рівень дохідності коштів, вкладених власниками підприємства. Цей показник показує, наскільки

ефективно використовується власний капітал для формування прибутку та є важливим орієнтиром для інвесторів і акціонерів при оцінці привабливості підприємства [46].

$$Рвк = (ЧП / Квксер) \times 100, \quad (2.4)$$

де $Рвк$ – рентабельність власного капіталу, %;

$ЧП$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн;

$Квксер$ – середньорічна величина власного капіталу, тис. грн.

Таблиця 2.6 – Розрахунок рентабельності власного капіталу ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий прибуток, тис. грн	Середньорічний власний капітал, тис. грн	Рентабельність власного капіталу, %
2022	47 461	1 110 006	4,28
2023	135 052	1 190 263	11,34
2024	82 899	1 269 989	6,50

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.2, А.3 додатка А).

У 2022 році рівень рентабельності власного капіталу становив 4,28 %, що вказує на відносно низьку ефективність використання власних ресурсів. Протягом 2023 року спостерігалось суттєве покращення до 11,34 %, зумовлене зростанням чистого прибутку та раціональнішим використанням власних джерел фінансування. У 2024 році показник знизився до 6,50 %, однак підприємство зберегло стабільний рівень прибутковості, що свідчить про достатню віддачу на вкладений капітал навіть за умов коливання ринкової кон'юнктури.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Харківський плитковий завод» у 2021-2024 роках

Показник	2021	2022	2023	2024	Абсолютне відхилення 2024/2021, п.п.	Темп зростання 2024/2021, %
Рентабельність продажів, %	3,9	4,8	8,5	6,3	+2,4	161,5
Рентабельність операційної діяльності, %	3,8	6,8	16,0	8,4	+4,6	221,0
Рентабельність активів (ROA), %	—	2,13	6,04	3,59	+1,46	—
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	—	4,28	11,34	6,50	+2,22	—

Джерело: складено автором на основі розрахунків (таблиці 2.3-2.6)

Узагальнюючи результати проведених розрахунків, можна відзначити, що у 2021-2024 роках ПрАТ «Харківський плитковий завод» демонструвало помірне, але переважно позитивне зростання показників прибутковості. Найвищі значення рентабельності спостерігалися у 2023 році, коли підприємство досягло максимальної ефективності використання як активів, так і власного капіталу. У 2024 році показники дещо знизилися, що може бути пов'язано з коливаннями попиту та збільшенням собівартості продукції, однак рівень рентабельності залишився вищим, ніж на початку аналізованого періоду. Загалом підприємство зберігає стабільну здатність формувати прибуток і ефективно використовує фінансові ресурси, що створює сприятливі умови для подальшого зміцнення його фінансового потенціалу.

Ліквідність підприємства характеризує його здатність своєчасно виконувати поточні зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів.

Показники ліквідності дають змогу оцінити фінансову стійкість та платоспроможність підприємства у короткостроковому періоді.

Коефіцієнт поточної ліквідності відображає, наскільки поточні активи покривають короткострокові зобов'язання підприємства. Формула розрахунку має вигляд [18]:

$$K_{пл} = (OA / ПЗ), \quad (2.5)$$

де $K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

OA – оборотні активи;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

Таблиця 2.7 – Розрахунок коефіцієнта поточної ліквідності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Оборотні активи, тис. грн	Поточні зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт поточної ліквідності
2021	1 164 334	1 082 889	1,08
2022	1 148 064	983 440	1,17
2023	1 321 894	905 422	1,46
2024	1 453 463	921 721	1,58

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).

Показник має позитивну динаміку, зростаючи з 1,08 у 2021 році до 1,58 у 2024 році, що свідчить про поступове покращення здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок найбільш ліквідних активів – грошових коштів і дебіторської заборгованості, виключаючи запаси. Формула розрахунку має вигляд [22]:

$$K_{шл} = (OA - З) / ПЗ, \quad (2.6)$$

де $K_{шл}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності;

OA – оборотні активи;

$З$ – запаси;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

Таблиця 2.8 – Розрахунок коефіцієнта швидкої ліквідності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Оборотні активи, тис. Грн	Запаси, тис. Грн	Поточні зобов'язання, тис. Грн	Коефіцієнт швидкої ліквідності
2021	1 164 334	355 493	1 082 889	0,75
2022	1 148 064	163 595	983 440	1,00
2023	1 321 894	264 070	905 422	1,17
2024	1 453 463	372 838	921 721	1,17

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (додаток Б).

У 2021 році значення коефіцієнта становило 0,75, що вказує на недостатній рівень швидкої ліквідності, проте у наступні роки спостерігається стале зростання до 1,17, що свідчить про підвищення фінансової гнучкості підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначає частку короткострокових зобов'язань, яку підприємство може негайно погасити за рахунок грошових коштів і короткострокової дебіторської заборгованості. Формула розрахунку має вигляд [11]:

$$K_a = (ГК + ДЗ) / ПЗ, \quad (2.7)$$

де K_a – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

$ГК$ – грошові кошти та їх еквіваленти;

$ДЗ$ – дебіторська заборгованість;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

Таблиця 2.9 – Розрахунок коефіцієнта абсолютної ліквідності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Грошові кошти, тис. грн	Дебіторська заборгованість, тис. грн	Поточні зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
2021	21 575	535 334	1 082 889	0,51
2022	46 051	676 645	983 440	0,73
2023	22 869	731 310	905 422	0,83
2024	6 135	846 456	921 721	0,92

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).

Показник зріс із 0,51 у 2021 році до 0,92 у 2024 році, що вказує на зростання миттєвої платоспроможності підприємства та зміцнення його короткострокової фінансової позиції.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами показує, яка частина оборотних активів сформована за рахунок власних джерел. Його розрахунок здійснюється за формулою:

$$K_z = (BK - HA) / OA, \quad (2.8)$$

де K_z – коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами;

BK – власний капітал;

HA – необоротні активи;

OA – оборотні активи.

Таблиця 2.10 – Розрахунок коефіцієнта забезпечення власними оборотними засобами ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Власний капітал, тис. грн	Необоротні активи, тис. грн	Оборотні активи, тис. грн	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами
2021	1 086 276	1 098 548	1 164 334	-0,01
2022	1 133 737	1 040 364	1 148 064	0,08
2023	1 248 789	964 926	1 321 894	0,21
2024	1 300 188	874 038	1 453 463	0,29

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.2 додатка А).

У 2021 році коефіцієнт мав від'ємне значення, що свідчить про нестачу власних оборотних ресурсів. Надалі відбулося стаке зростання показника до 0,29 у 2024 році, що характеризує посилення фінансової незалежності та підвищення стабільності функціонування підприємства.

Загалом аналіз показників ліквідності свідчить про покращення поточної платоспроможності ПрАТ «Харківський плитковий завод» протягом 2021-2024 років. Підприємство поступово нарощує обсяг ліквідних активів і зменшує частку короткострокових зобов'язань, що є позитивним сигналом для інвесторів та кредиторів.

Фінансова стійкість підприємства відображає його здатність забезпечувати безперервність діяльності, підтримувати рівновагу між власними та залученими джерелами фінансування і своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Високий рівень стійкості є запорукою стабільного розвитку, інвестиційної привабливості та платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт автономії характеризує частку активів, сформованих за рахунок власного капіталу, і показує рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Його розрахунок здійснюється за формулою [12]:

$$K_a = BK / A, \quad (2.9)$$

де K_a – коефіцієнт автономії;

BK – власний капітал;

A – сукупні активи підприємства.

Таблиця 2.11 – Розрахунок коефіцієнта автономії ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Власний капітал, тис. грн	Усього активів, тис. грн	Коефіцієнт автономії
2021	1 086 276	2 262 882	0,48
2022	1 133 737	2 188 428	0,52
2023	1 248 789	2 286 820	0,55
2024	1 300 188	2 327 501	0,56

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.2 додатка А).

Як видно з таблиці, коефіцієнт автономії протягом 2021-2024 років має стійку позитивну тенденцію, підвищившись з 0,48 до 0,56. Це свідчить про поступове зростання частки власного капіталу в структурі фінансування активів і зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел коштів.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотним до коефіцієнта автономії і показує, скільки гривень активів припадає на одну гривню власного капіталу. Збільшення показника означає підвищення залежності підприємства від кредиторів. Формула розрахунку має вигляд [21]:

$$K_{фз} = A / BK, \quad (2.10)$$

де $K_{фз}$ – коефіцієнт фінансової залежності;

A – активи підприємства;

BK – власний капітал.

Таблиця 2.12 – Розрахунок коефіцієнта фінансової залежності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Активи, тис. грн	Власний капітал, тис. грн	Коефіцієнт фінансової залежності
2021	2 262 882	1 086 276	2,08
2022	2 188 428	1 133 737	1,93
2023	2 286 820	1 248 789	1,83
2024	2 327 501	1 300 188	1,79

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (додаток Б).

Динаміка показника демонструє зниження рівня фінансової залежності з 2,08 у 2021 році до 1,79 у 2024 році. Це підтверджує зменшення використання позикового капіталу та підвищення частки власних джерел у загальній структурі фінансування.

Співвідношення боргу і власного капіталу відображає рівень фінансового ризику підприємства та показує, скільки позикових коштів припадає на одну гривню власного капіталу. Оптимальним вважається значення менше одиниці, що вказує на переважання власних ресурсів. Формула розрахунку має вигляд [20]:

$$K_{двк} = (Зд + Зп) / ВК, \quad (2.11)$$

де $K_{двк}$ – співвідношення боргу і власного капіталу;

$Зд$ – довгострокові зобов'язання;

$Зп$ – поточні зобов'язання;

$ВК$ – власний капітал підприємства.

Таблиця 2.13 – Розрахунок співвідношення боргу і власного капіталу
ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Довгострокові зобов'язання, тис. грн	Поточні зобов'язання, тис. грн	Власний капітал, тис. грн	Співвідношення боргу і власного капіталу
2021	93 717	1 082 889	1 086 276	1,08
2022	71 251	983 440	1 133 737	0,93
2023	132 609	905 422	1 248 789	0,83
2024	105 592	921 721	1 300 188	0,79

*Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності
ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).*

Як свідчать результати розрахунків, співвідношення боргу і власного капіталу знизилось із 1,08 у 2021 році до 0,79 у 2024 році. Така тенденція є позитивною, оскільки зменшує фінансові ризики підприємства, підвищує його незалежність від зовнішнього фінансування та покращує інвестиційну привабливість.

Отже, аналіз показників фінансової стійкості свідчить про поступове зміцнення фінансової позиції ПрАТ «Харківський плитковий завод». Протягом 2021-2024 років спостерігається зростання питомої ваги власного капіталу, зниження боргового навантаження та стабілізація структури джерел фінансування, що характеризує підприємство як фінансово стійке та надійне у довгостроковій перспективі.

Ділова активність підприємства показує, наскільки ефективно воно використовує свої ресурси для отримання доходу. Вона відображає швидкість обороту капіталу, своєчасність розрахунків із контрагентами та загальну динаміку господарських процесів. Високі показники оборотності свідчать про швидке перетворення активів у гроші, а уповільнення – про зростання ризику втрати ліквідності та неефективне управління ресурсами.

Першим показником, який доцільно розглянути, є коефіцієнт оборотності активів. Він показує, скільки разів за рік відбувається повний

оборот активів підприємства, тобто скільки гривень чистого доходу припадає на кожну гривню вкладених ресурсів. Формула розрахунку має вигляд [33]:

$$Koa = ЧД / A, \quad (2.12)$$

де Koa – коефіцієнт оборотності активів;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

A – середньорічна вартість активів підприємства.

Таблиця 2.14 – Розрахунок коефіцієнта оборотності активів ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Активи, тис. грн	Коефіцієнт оборотності активів
2021	1 847 017	2 262 882	0,82
2022	992 932	2 188 428	0,45
2023	1 585 782	2 286 820	0,69
2024	1 308 823	2 327 501	0,56

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.3 додатка А).

Як видно, після різкого падіння у 2022 році оборотність активів дещо відновились у 2023 році, проте у 2024 році темп сповільнився. Це може свідчити про часткове «застигання» капіталу в активах і не зовсім ефективне використання ресурсів у кінці періоду.

Далі розглянемо коефіцієнт оборотності оборотних активів, який показує, наскільки швидко підприємство обертає свої поточні ресурси, пов'язані безпосередньо з операційною діяльністю. Формула розрахунку [34]:

$$Kooa = ЧД / OA, \quad (2.13)$$

де $Kooa$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

OA – середньорічна вартість оборотних активів.

Таблиця 2.15 – Розрахунок коефіцієнта оборотності оборотних активів
ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Оборотні активи, тис. грн	Коефіцієнт оборотності оборотних активів
2021	1 847 017	1 164 334	1,59
2022	992 932	1 148 064	0,86
2023	1 585 782	1 321 894	1,20
2024	1 308 823	1 453 463	0,90

*Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності
ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.3 додатка А).*

Оборотність оборотних активів повторює загальну тенденцію до зниження у 2022-2024 роках, що говорить про зростання тривалості операційного циклу та потребу в більш ефективному управлінні запасами і дебіторкою.

Наступним є коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, який показує, скільки разів протягом року підприємство встигає стягнути борги зі своїх покупців. Формула [15]:

$$\text{Кодз} = \text{ЧД} / \text{ДЗ}, \quad (2.14)$$

де *Кодз* – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

ДЗ – середньорічна сума дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.16 – Розрахунок коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Дебіторська заборгованість, тис. грн	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
2021	1 847 017	535 334	3,45
2022	992 932	676 645	1,47
2023	1 585 782	731 310	2,17
2024	1 308 823	846 456	1,55

*Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності
ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.3 додатка А).*

З 2021 року підприємство помітно знизило швидкість погашення дебіторської заборгованості, особливо у 2022 році. Це означає, що частина коштів була «виморожена» у розрахунках із контрагентами, що могло негативно позначитись на ліквідності. Лише у 2023 році спостерігалось короточасне покращення.

Останнім розглянемо коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, який показує, наскільки швидко підприємство розраховується зі своїми постачальниками. Формула [16]:

$$K_{окз} = ЧД / КЗ, \quad (2.15)$$

де $K_{окз}$ – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

$КЗ$ – середньорічна сума кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.17 – Розрахунок коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Чистий дохід, тис. грн	Кредиторська заборгованість, тис. грн	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
2021	1 847 017	1 082 889	1,71
2022	992 932	983 440	1,01
2023	1 585 782	905 422	1,75
2024	1 308 823	921 721	1,42

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.2, А.3 додатка А).

Загалом підприємство підтримує відносно стабільну швидкість розрахунків із кредиторами, але дещо уповільнило темпи у 2024 році, що може свідчити про акуратнішу політику використання позикових ресурсів.

Підсумовуючи результати аналізу, можна сказати, що показники ділової активності ПрАТ «Харківський плитковий завод» демонструють нерівномірну динаміку. Найбільше скорочення відбулося у 2022 році, що, ймовірно, пов'язано із загальним спадом ринку та зовнішніми чинниками. У наступні роки спостерігається часткове відновлення, проте ефективність використання активів залишається нижчою, ніж на початку аналізованого періоду. Це вказує на потребу посилення контролю за оборотністю капіталу та оптимізацією розрахунків із контрагентами.

Фінансова стійкість підприємства характеризує співвідношення власних і позикових коштів, рівень покриття зобов'язань та здатність підприємства підтримувати стабільну структуру джерел фінансування. Для оцінки цього аспекту доцільно проаналізувати низку відносних показників, які дають можливість комплексно оцінити стан фінансової рівноваги підприємства [57].

Першим із них є коефіцієнт концентрації власного капіталу, який показує, яку частку у загальній сумі джерел фінансування займають власні кошти. Формула розрахунку має вигляд [13]:

$$K_{вк} = BK / (BK + ЗК), \quad (2.16)$$

де $K_{вк}$ – коефіцієнт концентрації власного капіталу;

BK – власний капітал;

$ЗК$ – загальна сума зобов'язань підприємства.

Таблиця 2.18 – Розрахунок коефіцієнта концентрації власного капіталу ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Власний капітал, тис. грн	Зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт концентрації власного капіталу
2021	1 086 276	1 176 606	0,48
2022	1 133 737	1 054 691	0,52
2023	1 248 789	1 038 031	0,55
2024	1 300 188	1 027 313	0,56

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).

Як видно, частка власного капіталу у структурі джерел фінансування поступово зростає, що вказує на зміцнення фінансової незалежності підприємства та зниження боргового навантаження. Це свідчить про здатність підприємства формувати основну частину активів за рахунок власних ресурсів, що зменшує потребу у зовнішньому фінансуванні та підвищує стійкість до коливань ринку. Така тенденція позитивно впливає на інвестиційну привабливість підприємства, оскільки свідчить про його фінансову стабільність і низький рівень ризику для потенційних кредиторів.

Наступним показником є коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який є зворотним до попереднього і визначається за формулою [14]:

$$K_{zk} = ZK / (BK + ZK), \quad (2.17)$$

де K_{zk} – коефіцієнт концентрації позикового капіталу;

ZK – загальна сума зобов'язань;

BK – власний капітал.

Таблиця 2.19 – Розрахунок коефіцієнта концентрації позикового капіталу ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Зобов'язання, тис. грн	Власний капітал, тис. грн	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
2021	1 176 606	1 086 276	0,52
2022	1 054 691	1 133 737	0,48
2023	1 038 031	1 248 789	0,45
2024	1 027 313	1 300 188	0,44

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).

Показник має тенденцію до зниження, що логічно корелює зі зростанням коефіцієнта концентрації власного капіталу. Це свідчить про підвищення частки власних ресурсів і стабілізацію фінансової структури підприємства.

Коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом показує, наскільки власні кошти можуть забезпечити виконання зобов'язань. Його розрахунок здійснюється за формулою [17]:

$$K_{\text{пок}} = BK / ЗК, \quad (2.18)$$

де $K_{\text{пок}}$ – коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом;

BK – власний капітал;

$ЗК$ – загальна сума зобов'язань.

Таблиця 2.20 – Розрахунок коефіцієнта покриття зобов'язань власним капіталом ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Власний капітал, тис. грн	Зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом
2021	1 086 276	1 176 606	0,92
2022	1 133 737	1 054 691	1,07
2023	1 248 789	1 038 031	1,20
2024	1 300 188	1 027 313	1,27

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.2 додатка А).

Починаючи з 2022 року, коефіцієнт перевищує одиницю, тобто власного капіталу достатньо для повного покриття боргових зобов'язань. Це є позитивним сигналом щодо фінансової самодостатності підприємства, адже свідчить про зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування та підвищення рівня його фінансової стійкості.

Останнім показником розглянемо коефіцієнт забезпеченості зобов'язань активами, який характеризує здатність підприємства погашати зобов'язання за

рахунок усього майна, тобто показує, наскільки наявні активи перевищують обсяг боргових зобов'язань і наскільки підприємство захищене від ризику неплатоспроможності [17].

$$K_{за} = A / ЗК, \quad (2.19)$$

де $K_{за}$ – коефіцієнт забезпеченості зобов'язань активами;

A – активи;

$ЗК$ – зобов'язання підприємства.

Таблиця 2.21 – Розрахунок коефіцієнта забезпеченості зобов'язань активами ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Рік	Активи, тис. грн	Зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт забезпеченості зобов'язань активами
2021	2 262 882	1 176 606	1,92
2022	2 188 428	1 054 691	2,08
2023	2 286 820	1 038 031	2,20
2024	2 327 501	1 027 313	2,27

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиці А.1, А.2 додатка А).

Значення показника стабільно перевищує 2, що свідчить про достатній запас фінансової міцності: навіть у разі ліквідації активів їх вартості вистачило б для повного розрахунку з кредиторами.

У цілому, результати аналізу відносних показників підтверджують позитивну тенденцію у зміні структури капіталу ПрАТ «Харківський плитковий завод». Зростає частка власних коштів, знижується боргове навантаження, а всі коефіцієнти знаходяться на рівні, який можна вважати безпечним. Це свідчить про високу фінансову стійкість і здатність підприємства самостійно фінансувати подальший розвиток.

Аналіз руху грошових коштів дозволяє оцінити реальний фінансовий результат діяльності підприємства, незалежно від нарахованих, але ще не отриманих доходів чи не сплачених витрат. Такий аналіз забезпечує можливість визначити, наскільки ефективно підприємство генерує грошові потоки, чи достатньо власних коштів для фінансування поточних витрат, інвестиційних програм і погашення зобов'язань. Форма 4 «Звіт про рух грошових коштів» відображає джерела надходження та напрями використання грошових коштів за видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою, що дозволяє виявити тенденції у структурі фінансових потоків і ступінь їх збалансованості.

Таблиця 2.22 – Динаміка показників руху грошових коштів ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Показник	2021	2022	2023	2024	Темп зростання 2024/2021, %	Абсолютне відхилення 2024/2021, тис. грн
Чистий рух коштів від операційної діяльності	105 756	129 356	142 875	49 173	46,5	-56 583
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-38 067	-110 417	-221 286	-71 138	186,8	-103 071
Чистий рух коштів за звітний період	6 575	14 008	-25 521	-14 965	-227,6	-21 540
Залишок коштів на кінець року	21 575	46 050	22 869	6 133	28,4	-15 442

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод» (таблиця А.4 додатка А).

Як свідчать дані таблиці, основним джерелом формування коштів залишається операційна діяльність, проте у 2024 році обсяг чистого руху суттєво зменшився, що може бути наслідком зниження обсягів реалізації або

затримок розрахунків із покупцями. Інвестиційні потоки у звіті мають від’ємне значення, що пов’язано з придбанням необоротних активів, однак це відображає розвиток виробничої бази.

Фінансова діяльність характеризується стабільно від’ємним сальдо через погашення кредитів, виплату відсотків і дивідендів. Це вказує на зниження боргового навантаження, але водночас обмежує приплив нових позикових ресурсів.

Загальне сальдо руху коштів за період було додатним у 2021-2022 роках (6 575 тис. грн і 14 008 тис. грн відповідно) і стало від’ємним у 2023-2024 роках (-25 521 тис. грн і -14 965 тис. грн). Залишок коштів на кінець 2024 року становить 6 133 тис. грн, що у 3,5 рази менше, ніж у 2021 році (21 575 тис. грн). Така динаміка свідчить про зниження ліквідних резервів, але в межах контрольованого рівня, оскільки операційна діяльність і надалі генерує позитивний грошовий потік.

У цілому результати аналізу показують, що ПрАТ «Харківський плитковий завод» підтримує баланс між поточними витратами, інвестиціями та фінансуванням. Незважаючи на тимчасове скорочення обсягів чистого руху грошових коштів, підприємство зберігає здатність покривати власні зобов’язання та забезпечувати стабільність грошових потоків у середньостроковій перспективі.

Узагальнюючи результати проведених розрахунків за 2021-2024 роки, можна відзначити складну та неоднорідну динаміку фінансово-господарських показників ПрАТ «Харківський плитковий завод».

Таблиця 2.23 – Динаміка основних фінансових показників ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки

Показник	2021	2022	2023	2024	2024/ 2021, %	Відхилен ня, тис. грн
Чистий дохід від реалізації	1847017	992932	1585782	1308 823	70,9	-538 194
Темп зростання, % (ланцюговий)	-	53,8	159,7	82,5	-	-
Собівартість реалізованої продукції	1481134	821057	1070900	963 408	65,0	-517 726
Темп зростання, % (ланцюговий)	-	55,4	130,4	90,0	-	-
Валовий прибуток	365 883	171875	514 882	345 415	94,4	-20 468
Темп зростання, % (ланцюговий)	-	47,0	299,5	67,1	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності	70 078	67 573	253 772	109 609	156,4	39 531
Темп зростання, % (ланцюговий)	-	96,4	375,6	43,2	-	-
Чистий прибуток	72 034	47 461	135 052	82 899	115,1	10 865
Темп зростання, % (ланцюговий)	-	65,9	284,6	61,4	-	-

Джерело: складено автором на основі розрахунків за даними фінансової звітності ПрАТ «Харківський плитковий завод».

У цей період підприємство зіткнулося з істотним зниженням обсягів діяльності у 2022 році, подальшим відновленням у 2023 році та помірною

стабілізацією у 2024 році. Незважаючи на коливання виручки та прибутку, фінансовий механізм підприємства залишався дієвим, забезпечуючи підтримку прибутковості та достатній рівень фінансової стійкості. Узагальнені показники наведено в таблиці нижче.

Після кризового спаду 2022 року підприємство продемонструвало здатність швидко відновлювати обсяги продажів і прибутковість, що свідчить про гнучкість його фінансової моделі. Пік ефективності зафіксовано у 2023 році, коли прибуток і рентабельність значно перевищили рівні попередніх років, що стало результатом оптимізації витрат, оновлення асортименту та посилення контролю за операційними потоками.

У 2024 році спостерігалось певне зниження темпів росту більшості показників, проте прибутковість залишалася позитивною, а структура капіталу – стабільною. Підприємство зберегло контроль над рівнем витрат, утримуючи прийнятну маржинальність і ліквідність. Це вказує на досягнення рівноваги між обсягами діяльності, собівартістю та фінансовими результатами.

Таким чином, за підсумками чотирьох років можна зробити висновок, що ПрАТ «Харківський плитковий завод» зуміло адаптувати свій фінансовий механізм до мінливих умов ринку, підтримати стійкість та забезпечити стабільне зростання власного капіталу. Незважаючи на окремі коливання показників, загальна тенденція розвитку підприємства залишається позитивною, що підтверджує ефективність його системи управління фінансами.

Після кризового спаду 2022 року підприємство продемонструвало здатність швидко відновлювати обсяги продажів і прибутковість, що свідчить про гнучкість його фінансової моделі. Пік ефективності зафіксовано у 2023 році, коли прибуток і рентабельність значно перевищили рівні попередніх років, що стало результатом оптимізації витрат, оновлення асортименту та посилення контролю за операційними потоками.

У 2024 році спостерігалось певне зниження темпів росту більшості показників, проте прибутковість залишалася позитивною, а структура капіталу – стабільною. Підприємство зберегло контроль над рівнем витрат, утримуючи прийнятну маржинальність і ліквідність. Це вказує на досягнення рівноваги між обсягами діяльності, собівартістю та фінансовими результатами.

Загалом за 2021-2024 роки ПрАТ «Харківський плитковий завод» зберегло прибутковість і посилило фінансову стійкість: після спаду 2022 року підприємство відновило результати у 2023 році та утримало позитивні значення рентабельності у 2024 році; ліквідність суттєво покращилася (зростання поточної, швидкої й абсолютної ліквідності), частка власного капіталу підвищилася, співвідношення боргу і власного капіталу знизилось до безпечного рівня. Водночас ділова активність демонструє уповільнення оборотності активів та дебіторської заборгованості у 2024 році, що потребує посилення управління операційним циклом, політикою розрахунків із контрагентами та контролем витрат. Накопичення нерозподіленого прибутку забезпечує внутрішні джерела фінансування, однак подальша ефективність вимагатиме прискорення оборотності, оптимізації запасів і підтримання маржинальності в умовах волатильного попиту. Сукупно це свідчить про працездатність фінансового механізму підприємства та формує базу для розроблення цільових заходів його вдосконалення в наступному розділі.

2.3 Визначення проблем та резервів удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» показав, що фінансовий механізм підприємства загалом є функціонально дієвим і забезпечує стабільне

функціонування виробництва, проте характеризується рядом недоліків, які знижують ефективність управління фінансовими потоками. У 2021–2024 роках підприємство зберігало позитивну динаміку ліквідності та фінансової стійкості, однак з'явилися тенденції до зниження прибутковості, уповільнення оборотності активів та зменшення обсягів грошових резервів. Це свідчить про необхідність глибшої діагностики функціонування фінансового механізму та визначення напрямів його вдосконалення.

Однією з основних проблем є нестабільність фінансових результатів. Показники прибутковості мали коливальний характер: у 2022 році чистий прибуток зменшився майже на третину порівняно з попереднім роком, а у 2024 році скоротився ще на 38,6 %. Це свідчить про залежність фінансових результатів від зовнішніх ринкових факторів, коливань попиту та рівня собівартості продукції. Прибутковість реалізації знижується переважно через зростання енергетичних та логістичних витрат, а також через зменшення обсягів експорту у зв'язку з ускладненням транспортно-інфраструктурної ситуації в регіоні.

Другою суттєвою проблемою є зниження оборотності активів і дебіторської заборгованості. Упродовж досліджуваного періоду коефіцієнт оборотності активів зменшився з 0,82 до 0,56, а середній період погашення дебіторської заборгованості збільшився більш ніж удвічі. Це означає, що підприємство повільніше перетворює вкладений капітал на грошовий потік, що призводить до заморожування ресурсів і зниження платоспроможності. Основними причинами цього є надмірно лояльна політика розрахунків із покупцями, відсутність достатнього контролю за виконанням договірних зобов'язань та неефективна система мотивації контрагентів до своєчасних оплат.

Третьою проблемою є скорочення обсягів грошових коштів і зниження ліквідності. На кінець 2024 року залишок коштів становив 6 133 тис. грн, що у 3,5 раза менше, ніж у 2021 році. При цьому чистий рух грошових коштів від операційної діяльності скоротився більш ніж удвічі. Це свідчить про зниження

здатності підприємства генерувати позитивний грошовий потік, що створює ризики тимчасової неплатоспроможності в умовах затримок платежів або збільшення дебіторської заборгованості.

Четвертою проблемою є недостатня ефективність системи внутрішнього фінансового планування і контролю. Попри наявність формальної системи бюджетування, її практичне застосування не завжди забезпечує узгодження між плановими та фактичними показниками. Відсутність оперативного аналізу відхилень і зворотного зв'язку з підрозділами призводить до затримок у прийнятті управлінських рішень. Це обмежує можливості для оптимізації витрат, контролю ефективності використання ресурсів і підвищення рентабельності діяльності.

П'ятою проблемою виступає консервативна структура капіталу. Підприємство намагається зберігати високий рівень фінансової автономії, використовуючи переважно власні джерела фінансування. Хоча це знижує ризики боргової залежності, водночас така політика стримує інвестиційну активність і не дозволяє в повному обсязі реалізувати потенціал розвитку. Підприємство практично не застосовує сучасні фінансові інструменти, як-от лізинг, факторинг чи залучення інвестицій через корпоративні облігації, що звужує його можливості у диверсифікації джерел фінансування.

Попри виявлені проблеми, підприємство має значний внутрішній потенціал для підвищення ефективності фінансового механізму. До основних резервів удосконалення належать [27, 49]:

- оптимізація структури витрат шляхом запровадження енергозберігаючих технологій, автоматизації виробничих процесів і зменшення адміністративних витрат;
- підвищення оборотності активів через упровадження системи знижок за швидку оплату, обмеження термінів відстрочення платежів і встановлення штрафних санкцій за прострочення розрахунків;

- посилення політики управління грошовими коштами, формування мінімального резерву ліквідності й планування грошових потоків на коротко- та середньострокову перспективу;
- удосконалення бюджетного процесу шляхом запровадження контролю за відхиленнями, підвищення відповідальності менеджерів за виконання планів і впровадження автоматизованої системи моніторингу показників;
- оптимізація структури капіталу через раціональне поєднання власних і позикових ресурсів, що дозволить розширити інвестиційні можливості без погіршення фінансової стійкості;
- активізація інноваційно-інвестиційної політики через участь у спільних проєктах, залучення кредитних програм міжнародних фінансових інституцій та випуск цільових облігацій;
- удосконалення фінансово-аналітичного забезпечення шляхом створення інтегрованої інформаційної системи управління, яка забезпечить моніторинг ключових показників ефективності (KPI) у режимі реального часу.

Перспективним напрямом розвитку фінансового механізму є автоматизація фінансових процесів. Використання сучасних цифрових інструментів, зокрема ERP (систем планування ресурсів підприємства), CRM (систем управління взаємовідносинами з клієнтами) та BI (систем бізнес-аналітики), дозволить підвищити швидкість обробки інформації, скоротити кількість помилок і забезпечити більш точне прогнозування фінансових результатів. Це сприятиме зниженню фінансових ризиків, підвищенню прозорості та якості управлінських рішень.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зазначити, що фінансовий механізм ПрАТ «Харківський плитковий завод» потребує вдосконалення у напрямках підвищення гнучкості, збалансованості фінансових потоків і результативності управлінських рішень. Реалізація визначених резервів забезпечить стабілізацію грошових потоків, зміцнення фінансової стійкості,

зростання прибутковості та формування передумов для сталого розвитку підприємства.

Виявлені проблеми і можливості їх подолання стануть підґрунтям для формування комплексу практичних заходів з удосконалення фінансового механізму управління діяльністю підприємства, які буде запропоновано у третьому розділі дипломної роботи.

Висновки до розділу 2

Загалом результати розділу 2 свідчать, що фінансовий механізм ПрАТ «Харківський плитковий завод» є працездатним і достатньо стійким у змінному ринковому середовищі, а організаційні засади управління фінансами відповідають вимогам корпоративного управління. Підприємство підтримує централізоване стратегічне планування з елементами децентралізації на рівні підрозділів, що забезпечує поєднання контролю і оперативної гнучкості. Модернізована виробнича база, сертифікація за ISO та інтеграція в групу «Golden Tile Ceramic Group» створюють інституційну основу для стабільної роботи та експорту.

Динаміка фінансових результатів має хвилеподібний характер. Після спаду 2022 року відбулося відновлення до пікових значень у 2023 році та часткове охолодження у 2024 році. Водночас підприємство зберігає прибутковість: рентабельність продажів у 2024 році становить 6,3 %, рентабельність операційної діяльності 8,4 %, зберігається позитивний чистий прибуток. Це підтверджує здатність фінансового механізму адаптуватися до зовнішніх шоків через управління витратами, цінову політику та оновлення продуктового портфеля.

Ліквідність та короткострокова платоспроможність суттєво зміцнилися. Коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 1,08 до 1,58, швидкої з 0,75 до 1,17,

абсолютної з 0,51 до 0,92. Показники свідчать про кращу здатність покривати поточні зобов'язання та акуратнішу роботу з оборотними активами, хоча залишок грошових коштів на кінець 2024 року зменшився до 6 133 тис. грн, що вимагає пильного касового планування.

Структура капіталу еволюціонує у бік більшої автономії. Коефіцієнт автономії підвищився до 0,56, співвідношення боргу і власного капіталу знизилося до 0,79. Починаючи з 2022 року власного капіталу достатньо для повного покриття зобов'язань, а забезпеченість зобов'язань активами стабільно перевищує 2. Це зменшує фінансові ризики і підвищує інвестиційну привабливість.

Разом з тим показники ділової активності сигналізують про втрату швидкості обороту капіталу. Оборотність активів знизилася до 0,56, уповільнилося стягнення дебіторської заборгованості. Це призводить до «заморожування» коштів в обороті, а в комбінації зі скороченням операційного грошового потоку у 2024 році до 49 173 тис. грн підвищує вимоги до управління операційним циклом і контрагентськими розрахунками.

Ключові висновки і акценти для подальших рішень:

- фінансовий механізм забезпечує прибутковість і стійкість, але чутливий до кон'юнктурних коливань;
- ліквідність і капіталова стійкість покращилися, боргове навантаження знижене;
- вузьке місце у швидкості обороту активів та дебіторської заборгованості;
- грошові резерви зменшилися, потрібне жорсткіше касове планування і прогноз руху коштів;
- інституційні передумови розвитку наявні, їх ефект слід підсилити інструментами управління оборотним капіталом і цифровою аналітикою.

Отже, подальше підвищення ефективності потребує прискорення оборотності через оптимізацію кредитної політики до покупців і політики

запасів, посилення бюджетного контролю з фокусом на відхилення та КРІ, удосконалення платіжного календаря і сценарного планування грошових потоків, а також раціональнішого поєднання власних і позикових ресурсів для інвестиційних програм. Сукупність цих заходів створить основу для стабільного зростання прибутковості, підтримання ліквідності та зміцнення фінансової стійкості, що буде деталізовано в наступному розділі у вигляді конкретних пропозицій.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування напрямів удосконалення фінансового механізму управління підприємством

Ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства безпосередньо залежить від якості його фінансового механізму, здатності цього механізму забезпечувати стабільність грошових потоків, фінансову стійкість та результативність діяльності. Проведений у попередньому розділі аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» показав, що, попри позитивну динаміку виробництва та розширення ринків збуту, фінансові показники підприємства мають певні ознаки нестійкості. Зокрема, виявлено зниження ліквідності, скорочення залишку коштів на рахунках, уповільнення оборотності активів і зменшення чистого прибутку у 2023-2024 роках. Ці тенденції свідчать про необхідність удосконалення фінансового механізму підприємства з метою підвищення ефективності управління фінансовими потоками, оптимізації структури капіталу та посилення контролю за витратами.

Фінансовий механізм підприємства є динамічною системою, що постійно взаємодіє з внутрішнім і зовнішнім середовищем. Тому удосконалення цієї системи має відбуватися у декількох взаємопов'язаних напрямках, які охоплюють структурно-організаційні, методичні, інструментальні, інформаційно-аналітичні та нормативні аспекти управління. Комплексна модернізація кожного з цих напрямів дозволить забезпечити цілісність фінансової системи підприємства, підвищити якість управлінських рішень та мінімізувати ризики.

Першим напрямом удосконалення є структурно-організаційне вдосконалення фінансового механізму, яке передбачає чітке визначення ролей і відповідальності фінансових підрозділів, створення системи внутрішньої координації та підвищення ефективності комунікації між підрозділами. На практиці це означає необхідність посилення ролі фінансової служби у стратегічному плануванні, розширення її функцій у частині аналітики, ризик-менеджменту та контролінгу. Доцільно створити окремий аналітичний відділ або впровадити функції фінансового контролера, який би відповідав за моніторинг ключових фінансових показників, аналіз відхилень і підготовку рекомендацій для керівництва. Це дозволить оперативно реагувати на фінансові ризики та зміни кон'юнктури ринку [6].

Другим ключовим напрямом є методичне вдосконалення, яке полягає у впровадженні сучасних методів фінансового планування, прогнозування та контролю. На підприємстві доцільно розробити середньострокову фінансову стратегію, яка охоплюватиме прогноз доходів, витрат, грошових потоків і показників ліквідності на три-п'ять років. Важливо перейти від формального планування до системи бюджетування, що передбачає розробку окремих бюджетів (виробничого, інвестиційного, адміністративного, маркетингового) та контроль їх виконання. Для підвищення прозорості й узгодженості планів рекомендується застосувати програмно-цільовий метод, який поєднує фінансові показники з конкретними результатами діяльності підрозділів [32].

Третім напрямом є інструментальне вдосконалення, яке має забезпечити диверсифікацію джерел фінансування та оптимізацію вартості капіталу. Для ПрАТ «Харківський плитковий завод» це означає необхідність активнішого використання сучасних фінансових інструментів, таких як лізинг, факторинг, страхування фінансових ризиків і залучення інвестиційних кредитів під державні програми підтримки промисловості. Варто також розглянути можливість використання механізму рефінансування дебіторської заборгованості або короткострокового фінансування під заставу готової продукції, що дозволить підвищити оборотність капіталу. Додатковим

джерелом може стати участь у спільних інвестиційних проєктах або залучення грантових коштів для модернізації виробничих ліній та впровадження енергоощадних технологій [32].

Четвертий напрям – інформаційно-аналітичне вдосконалення – передбачає створення єдиної інтегрованої системи управлінського обліку та моніторингу фінансових показників. На підприємстві доцільно впровадити автоматизовану ERP-систему, яка забезпечить взаємозв'язок між обліком, плануванням, закупівлями, продажами та управлінням персоналом. Це дозволить формувати консолідовану фінансову звітність у режимі реального часу, відстежувати грошові потоки й аналізувати ефективність кожного підрозділу. Для стратегічного управління варто застосовувати панелі фінансових індикаторів, які візуалізують ключові показники ліквідності, рентабельності, оборотності та витрат, що підвищить аналітичну прозорість і швидкість прийняття управлінських рішень [10].

П'ятий напрям полягає у посиленні системи фінансового контролю та внутрішнього аудиту. На даний час контроль за фінансовими потоками на підприємстві має переважно формальний характер. Необхідно розширити його функції, доповнивши їх аналізом відхилень від планових показників, оцінкою доцільності витрат і виявленням внутрішніх резервів економії. Ефективним інструментом може стати контролінг, який забезпечує зворотний зв'язок між плануванням, виконанням і аналізом результатів. Впровадження системи контролінгу дозволить забезпечити прозорість фінансових процесів, скоротити непродуктивні витрати й підвищити рентабельність операційної діяльності [32].

Окремої уваги заслуговує оптимізація структури капіталу. Аналіз фінансових звітів ПрАТ «Харківський плитковий завод» свідчить про тенденцію до зростання короткострокових зобов'язань і зниження частки власного капіталу. Така ситуація створює ризики втрати фінансової незалежності та підвищує вартість позикових ресурсів. Рекомендовано розробити цільову структуру капіталу із збереженням частки власних коштів

на рівні не менше 55-60 відсотків. Оптимізація має включати збільшення обсягів нерозподіленого прибутку, реінвестування частини доходів і перегляд дивідендної політики у бік довгострокової капіталізації. Водночас потрібно забезпечити ефективне використання позикового фінансування через чітке планування графіків погашення та залучення кредитів під конкретні виробничі програми.

Шостим напрямом удосконалення є підвищення ефективності управління оборотним капіталом, що передбачає прискорення обігу запасів, скорочення дебіторської заборгованості та раціоналізацію грошових потоків. Для цього варто впровадити систему Cash Flow Forecasting, яка дозволить прогнозувати рух коштів на тижневому або місячному горизонті. Це дасть можливість своєчасно виявляти дефіцит ліквідності та приймати рішення щодо залучення короткострокового фінансування. Також доцільно застосовувати ABC/XYZ-аналіз для класифікації запасів і визначення пріоритетів закупівель, що сприятиме зниженню рівня заморожених оборотних активів [8].

Сьомий напрям стосується удосконалення системи мотивації персоналу, зокрема управлінського складу. Ефективність фінансового механізму значною мірою залежить від якості управлінських рішень, тому система преміювання має бути прив'язана до досягнення фінансових показників, таких як рентабельність, ліквідність, оборотність капіталу, економія витрат. Впровадження KPI-орієнтованої системи мотивації сприятиме підвищенню відповідальності керівників підрозділів і узгодженості їхніх дій із загальною фінансовою стратегією підприємства [9].

Таким чином, удосконалення фінансового механізму ПрАТ «Харківський плитковий завод» має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує організаційні, методичні, інструментальні та аналітичні зміни. Реалізація запропонованих напрямів дозволить підвищити ефективність управління фінансовими потоками, зміцнити фінансову стійкість, забезпечити оптимальне співвідношення між доходами та витратами й створити

передумови для сталого економічного розвитку підприємства у середньостроковій перспективі.

3.2. Використання зарубіжного досвіду та сучасних фінансових технологій у вдосконаленні фінансового механізму підприємства

В умовах глобалізації та інтеграції України у світову економіку надзвичайно важливим є вивчення зарубіжного досвіду управління фінансами та його адаптація до вітчизняних реалій. Розвинені країни накопичили значний досвід у сфері побудови ефективних фінансових механізмів, які поєднують стратегічне планування, гнучкі системи контролю, цифрові інструменти управління та орієнтацію на створення вартості для власників. Для українських підприємств, зокрема для ПрАТ «Харківський плитковий завод», використання найкращих міжнародних практик може стати важливим чинником підвищення ефективності фінансового механізму, скорочення витрат і зміцнення конкурентоспроможності.

Однією з найефективніших моделей управління фінансами визнано німецьку систему контролінгу, яка базується на принципах інтеграції фінансового планування, аналізу, обліку та контролю в єдину систему управління. Контролінг не обмежується лише перевіркою фінансових результатів, а забезпечує постійне спостереження за досягненням цілей і координацію діяльності всіх підрозділів. У Німеччині контролінг є невід'ємною частиною корпоративного управління, що дозволяє підприємствам оперативно реагувати на відхилення у фінансових показниках. Запровадження подібної моделі на ПрАТ «Харківський плитковий завод» сприятиме створенню дієвої системи внутрішнього контролю та підвищенню якості управлінських рішень [36].

Значний інтерес становить американська модель вартісно-орієнтованого управління (Value Based Management, VBM). Її сутність полягає у фокусуванні всіх управлінських рішень на підвищенні вартості компанії для акціонерів. Основними індикаторами ефективності виступають показники EVA (економічна додана вартість) та MVA (ринкова додана вартість). У межах цієї концепції ключовими є оптимізація структури капіталу, підвищення прибутковості інвестицій і зниження вартості фінансових ресурсів. Для українських підприємств застосування елементів VBM дозволяє перейти від орієнтації на короткостроковий прибуток до стратегічного управління вартістю бізнесу. Для ПрАТ «Харківський плитковий завод» це означатиме необхідність розрахунку вартості власного капіталу, оцінки рентабельності інвестованого капіталу (ROIC) та визначення економічної доданої вартості як головного критерію результативності фінансової політики [28].

Цінним є також японський підхід до управління витратами, заснований на концепціях «кайдзен» і «таргет-костинг». У межах цього підходу підприємства прагнуть не до постфактумного контролю витрат, а до їхнього системного зниження вже на етапі проектування продукції та планування виробництва. Такий механізм дозволяє забезпечити постійне вдосконалення процесів, оптимізацію ресурсів і підвищення ефективності без значних капіталовкладень. Для ПрАТ «Харківський плитковий завод» адаптація елементів японської системи може полягати у впровадженні внутрішньої програми «lean management» із фокусом на зменшення непродуктивних витрат, підвищення ефективності енергоспоживання й оптимізацію виробничих запасів [60].

Окремого значення набуває досвід скандинавських країн, які широко використовують цифрові рішення у фінансовому менеджменті. Там поширені комплексні системи електронного документообігу, інтегровані ERP-платформи та автоматизовані модулі бюджетування. Цифровізація дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити прозорість фінансових операцій і забезпечити достовірність даних для аналізу. Для ПрАТ «Харківський

плитковий завод» впровадження ERP-системи типу SAP, Oracle або Microsoft Dynamics дозволить об'єднати управлінський, бухгалтерський та виробничий облік у єдину інформаційну базу, що забезпечить повну аналітичну підзвітність і прискорить процеси прийняття фінансових рішень [59].

Поряд із традиційними моделями управління все більшого значення набувають сучасні фінансові технології (FinTech), які змінюють підходи до обліку, планування, розрахунків і контролю. До найактуальніших напрямів FinTech-трансформації фінансового механізму підприємств належать [62]:

- автоматизація процесів управління фінансовими потоками через інтегровані платформи (cash management systems);
- застосування хмарних сервісів для обліку, звітності та аналітики;
- використання технологій штучного інтелекту для прогнозування грошових потоків і виявлення фінансових ризиків;
- запровадження електронного документообігу для прискорення внутрішніх фінансових процедур;
- використання блокчейн-рішень для підвищення безпеки фінансових транзакцій і зменшення ризику шахрайства.

Інтеграція таких технологій у діяльність ПрАТ «Харківський плитковий завод» може забезпечити істотне підвищення ефективності управління. Наприклад, використання системи аналітики бізнес-процесів (Business Intelligence, або скорочено BI) дозволить автоматизовано збирати та обробляти фінансові дані підприємства, формувати звіти й аналізувати прибутковість за видами продукції, ринками збуту чи клієнтськими сегментами. Такий інструмент дає змогу керівництву оперативно виявляти відхилення, оцінювати тенденції та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Впровадження електронного документообігу зменшить адміністративні витрати, а системи прогнозування грошових потоків (cash forecasting) допоможуть підтримувати безперервність ліквідності та своєчасно планувати платежі [64].

Також актуальним напрямом є розвиток корпоративних фінансових онлайн-панелей управління (financial dashboards), які в реальному часі

відображають ключові показники ефективності: обсяг продажів, собівартість, залишки коштів, стан дебіторської та кредиторської заборгованості. Вони можуть стати основним інструментом керівництва підприємства для моніторингу фінансової ситуації та прийняття оперативних рішень [61].

Удосконалення фінансового механізму на основі зарубіжного досвіду та фінансових технологій повинно супроводжуватися розвитком фінансової культури управління на підприємстві. У розвинених економіках важливе місце займає корпоративна фінансова етика, підзвітність та прозорість. Для українських підприємств це означає необхідність формування стандартів внутрішнього фінансового управління, запровадження системи внутрішнього контролю за дотриманням фінансових і корпоративних стандартів, а також регулярне навчання персоналу сучасним методам фінансового аналізу, планування та контролю.

Таким чином, адаптація зарубіжного досвіду управління фінансами та впровадження сучасних фінансових технологій створюють потужний потенціал для підвищення ефективності фінансового механізму ПрАТ «Харківський плитковий завод». Поєднання німецької системи контролінгу, американської концепції управління вартістю, японської культури постійного вдосконалення та скандинавських цифрових інновацій дозволить сформувати сучасну, інтегровану і технологічно гнучку модель управління фінансами, яка забезпечить стабільний розвиток підприємства та його адаптивність до мінливих ринкових умов.

3.3. Економічне обґрунтування ефективності запропонованих заходів

Розроблені у попередніх підпунктах напрями вдосконалення фінансового механізму ПрАТ «Харківський плитковий завод» мають

комплексний характер і передбачають вплив на всі основні складові фінансової системи підприємства. Їхня реалізація спрямована на підвищення фінансової стійкості, покращення ліквідності, зростання прибутковості та забезпечення ефективного використання ресурсів. Узагальнення запропонованих напрямів, змісту відповідних заходів і очікуваних результатів подано в таблиці.

Таблиця 3.1 – Узагальнення напрямів удосконалення фінансового механізму управління діяльністю ПрАТ «Харківський плитковий завод»

№	Напрямок удосконалення	Зміст заходів	Очікуваний ефект
1	Структурно-організаційний	Перегляд функцій фінансової служби; створення аналітичного підрозділу або введення посади фінансового контролера; посилення координації між підрозділами	Підвищення швидкості прийняття рішень; покращення управлінської комунікації; своєчасне реагування на ризики
2	Методичний	Впровадження системи бюджетування; розроблення середньострокової фінансової стратегії; запровадження програмно-цільового методу планування	Узгодженість фінансових планів із цілями розвитку; зниження нерациональних витрат
3	Інструментальний	Диверсифікація джерел фінансування (лізинг, факторинг, страхування ризиків, державні програми кредитування); залучення інвестиційних коштів	Зменшення вартості капіталу; підвищення оборотності; посилення інвестиційного потенціалу
4	Інформаційно-аналітичний	Впровадження ERP-системи; автоматизація обліку; створення дашбордів; моніторинг фінансових KPI	Прозорість фінансових потоків; підвищення якості управлінських рішень

Продовження таблиці 3.1

№	Напрямок удосконалення	Зміст заходів	Очікуваний ефект
5	Контрольний (внутрішній аудит)	Розвиток системи контролінгу; моніторинг відхилень; регулярна оцінка ефективності підрозділів	Зменшення неефективних витрат; підвищення фінансової дисципліни
6	Оптимізація структури капіталу	Збільшення частки власного капіталу до 55-60 %; реінвестування прибутку; оптимізація графіків погашення кредитів	Підвищення фінансової незалежності; стабілізація грошових потоків
7	Управління оборотним капіталом	Впровадження системи прогнозування Cash Flow; застосування ABC/XYZ-аналізу запасів; скорочення дебіторської заборгованості	Зменшення потреби в короткострокових кредитах; підвищення ліквідності
№	Напрямок удосконалення	Зміст заходів	Очікуваний ефект
8	Мотиваційний	Запровадження KPI-системи; прив'язка премій до фінансових результатів	Зростання відповідальності управлінців; підвищення результативності праці

Джерело: узагальнено автором на основі 3.1 [6, 32, 10, 36, 9, 8]

Розроблені напрями вдосконалення фінансового механізму управління діяльністю ПрАТ «Харківський плитковий завод» мають комплексний характер і спрямовані на підвищення результативності використання фінансових ресурсів, забезпечення стабільності грошових потоків і зміцнення фінансової стійкості підприємства. Їх реалізація передбачає системне поєднання організаційних, методичних, інструментальних і технологічних рішень, що у сукупності формують інтегровану модель управління фінансами.

Для кількісної оцінки ефективності запропонованих заходів проведено прогнозний розрахунок ключових фінансових показників підприємства на

основі даних за 2021-2024 роки, наведених у розділі 2. Базовим прийнято 2024 рік, а зміни показників визначено за умови впровадження комплексу вдосконалень у 2025 році без зростання виручки. Такий підхід дозволяє оцінити реальний управлінський ефект від удосконалення фінансового механізму без впливу зовнішніх кон'юнктурних факторів.

Основними передумовами прогнозу є: зниження собівартості продукції на 1,5 % у результаті впровадження системи контролінгу та енергозберігаючих технологій; скорочення адміністративно-збутових витрат на 2 % завдяки автоматизації обліку й запровадженню ERP-системи; зменшення витрат на обслуговування боргу на 3 % через оптимізацію структури капіталу; скорочення запасів на 5 % і прискорення обертання дебіторської заборгованості на 8 днів завдяки впровадженню ABC/XYZ-аналізу та системи прогнозування грошових потоків.

Таблиця 3.2 – Прогнозні зміни основних показників ефективності ПрАТ «Харківський плитковий завод» у результаті впровадження запропонованих заходів

Показник	2024 (факт)	Після впровадження (2025, прогноз)	Відхилення
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,58	1,61	+0,03
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,17	1,22	+0,05
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,92	0,94	+0,02
Рентабельність активів (ROA), %	3,59	4,25	+0,66
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	6,50	7,72	+1,22
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	109 609	128 776	+19 167
Чистий прибуток, тис. грн	82 899	98 002	+15 103

Джерело: розраховано автором на основі коефіцієнтів, отриманих в підпункті 2.2

Прогнозні розрахунки свідчать, що впровадження запропонованих заходів дозволить забезпечити покращення основних параметрів фінансової діяльності підприємства. Зростання коефіцієнта поточної ліквідності до 1,61 та швидкої ліквідності до 1,22 свідчить про підвищення здатності підприємства своєчасно покривати короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Це стало можливим завдяки зменшенню обсягів запасів, прискоренню обертання дебіторської заборгованості та оптимізації структури оборотного капіталу. Підвищення коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,92 до 0,94 відображає зростання частки грошових коштів у структурі поточних активів, що підвищує фінансову гнучкість підприємства.

Суттєве поліпшення очікується у сфері прибутковості. Операційний прибуток зростає на 19 167 тис. грн, або на 17,5 %, що зумовлено зниженням собівартості продукції на 1,5 % та адміністративно-збутових витрат на 2 %. Підвищення ефективності операційної діяльності відображається у зростанні чистого прибутку на 15 103 тис. грн (на 18,2 %). Це демонструє, що внутрішні резерви управління витратами можуть забезпечити вагомий ефект навіть без розширення ринку збуту чи залучення додаткового фінансування.

Рентабельність активів (ROA) підвищується з 3,59 % до 4,25 %, що свідчить про ефективніше використання активів для генерування прибутку. Це зумовлено скороченням обсягів запасів і підвищенням оборотності оборотних активів, що дає змогу досягти більшої віддачі від існуючого майнового потенціалу. Рентабельність власного капіталу (ROE) зростає з 6,50 % до 7,72 %, тобто на 1,22 процентного пункту, що відображає покращення ефективності використання коштів акціонерів і зміцнення інвестиційної привабливості підприємства.

Позитивна динаміка показників ліквідності та прибутковості безпосередньо пов'язана з оптимізацією структури капіталу. Зниження частки короткострокових зобов'язань та підвищення питомої ваги власного капіталу дозволить зменшити фінансові ризики та підвищити стійкість фінансової системи. Ефект від зменшення вартості капіталу оцінюється на рівні 0,5-0,7 %

за рахунок переходу на більш дешеві інструменти фінансування, зокрема факторинг, лізинг та страхування ризиків. Це сприятиме підвищенню рентабельності власного капіталу та створенню економічної доданої вартості.

Окремо варто зазначити позитивний вплив цифровізації фінансових процесів. Впровадження ERP-системи, автоматизованого обліку та моніторингу фінансових KPI забезпечить оперативність контролю, скорочення управлінських витрат і мінімізацію помилок у плануванні. Очікується зменшення адміністративно-облікових витрат на 8-10 %, що створить додаткові резерви підвищення прибутковості.

Загальний економічний ефект від реалізації комплексу заходів полягає у покращенні фінансової стійкості, підвищенні ефективності використання ресурсів і зростанні прибутковості діяльності. Річний чистий прибуток підприємства може зрости до 98 002 тис. грн, що на 15 103 тис. грн більше, ніж у 2024 році. Рівень рентабельності активів підвищиться на 0,66 процентного пункту, а рентабельності власного капіталу – на 1,22 процентного пункту. Такі зміни підтверджують доцільність запропонованих заходів і свідчать про можливість їх практичної реалізації без суттєвих фінансових ризиків.

Отже, результати розрахунків засвідчують, що впровадження системи бюджетування, контролінгу, оптимізації структури капіталу, автоматизації обліку та управління оборотним капіталом забезпечить стійке зростання фінансової ефективності ПрАТ «Харківський плитковий завод». Здійснення цих заходів сприятиме формуванню сучасного, технологічно орієнтованого фінансового механізму, здатного забезпечувати стабільний прибуток, підтримувати ліквідність і створювати основу для довгострокового розвитку підприємства.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 узагальнено результати дослідження та визначено напрями підвищення ефективності фінансового механізму управління діяльністю ПрАТ «Харківський плитковий завод». На основі проведеного аналізу встановлено, що для підвищення фінансової стійкості та результативності діяльності підприємству необхідно удосконалити організаційні, методичні, інструментальні, аналітичні та контрольні складові фінансової системи.

Удосконалення організаційної структури фінансової служби передбачає посилення її аналітичних функцій, запровадження елементів контролінгу та підвищення ролі фінансового контролера у процесі прийняття рішень. Це сприятиме покращенню координації між підрозділами, підвищенню швидкості управлінських реакцій і зменшенню фінансових ризиків.

Перехід до системи бюджетування й середньострокового фінансового планування забезпечить узгодженість фінансових рішень із виробничими та стратегічними цілями, створить умови для зменшення нераціональних витрат. Розроблення бюджетів за напрямками діяльності та контроль їх виконання дозволить зміцнити фінансову дисципліну та підвищити ефективність використання ресурсів.

В інструментальній площині ключовим є розширення джерел фінансування через використання лізингу, факторингу, страхування ризиків і державних програм кредитування. Це сприятиме зниженню вартості капіталу й підвищенню оборотності коштів. Водночас оптимізація структури капіталу шляхом збільшення частки власних ресурсів до 55-60 % забезпечить фінансову незалежність і стабільність підприємства.

Інформаційно-аналітичне вдосконалення пов'язане з упровадженням ERP-системи, яка дозволить інтегрувати облік, планування, закупівлі та продажі в єдиний інформаційний простір. Це створить умови для

оперативного контролю фінансових потоків, підвищення точності розрахунків і скорочення адміністративних витрат.

Посилення внутрішнього контролю передбачає впровадження системи контролінгу, регулярний моніторинг відхилень від планових показників і оцінку результативності підрозділів. Такий підхід дозволить виявляти внутрішні резерви, зменшувати непродуктивні витрати та забезпечити своєчасне реагування на негативні тенденції.

Важливим напрямом є підвищення ефективності управління оборотним капіталом, зокрема прискорення обороту запасів, скорочення дебіторської заборгованості та прогнозування руху грошових коштів. Це забезпечить покращення ліквідності та зменшення потреби у короткострокових позиках.

Додатково доцільним є впровадження КРІ-орієнтованої системи мотивації управлінського персоналу, що пов'язує рівень винагороди з досягненням фінансових результатів. Це сприятиме формуванню відповідальності та підвищенню результативності управлінських рішень.

Узагальнюючи, реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити стабільність грошових потоків, зменшити вартість капіталу, підвищити прибутковість і фінансову стійкість підприємства. Вдосконалений фінансовий механізм сприятиме підвищенню конкурентоспроможності ПрАТ «Харківський плитковий завод» і створить передумови для його сталого розвитку у середньостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі комплексно досліджено фінансовий механізм управління діяльністю підприємства та обґрунтовано напрями його удосконалення на прикладі ПрАТ «Харківський плитковий завод». У теоретичній частині уточнено зміст і структуру фінансового механізму, систематизовано підходи до його класифікації та окреслено методичні засади оцінювання ефективності, що дозволило сформулювати цілісне уявлення про механізми впливу фінансів на результати господарської діяльності.

Практична частина роботи охопила аналіз організаційних засад фінансової діяльності підприємства та динаміку його ключових фінансових показників за 2021–2024 роки. Дослідження показало наявність позитивних змін у структурі капіталу та формуванні джерел фінансування, водночас виявило низку проблемних аспектів, зокрема зниження ліквідності, уповільнення оборотності активів, нерівномірність грошових потоків і зростання навантаження на оборотний капітал. Визначено чинники, що стримують ефективність фінансового механізму, та окреслено внутрішні резерви, які можуть бути задіяні для його посилення.

На основі проведеної діагностики сформовано пропозиції щодо вдосконалення фінансового механізму підприємства. Запропоновано впровадження системи бюджетування і контролінгу, оптимізацію структури капіталу та управління оборотним капіталом, удосконалення кредитної політики щодо покупців, посилення контролю за дебіторською заборгованістю, автоматизацію фінансових процесів і використання сучасних цифрових інструментів для підвищення якості аналітики та моніторингу фінансових ризиків. Окрему увагу приділено потенціалу адаптації зарубіжного досвіду та фінансових технологій, які можуть забезпечити підприємству додаткові управлінські можливості.

Економічне обґрунтування запропонованих заходів підтвердило їхню доцільність і здатність забезпечити зростання прибутковості, поліпшення ліквідності, прискорення оборотності, зміцнення фінансової стійкості та підвищення загальної ефективності фінансово-господарської діяльності.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що вдосконалення фінансового механізму є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності ПрАТ «Харківський плитковий завод» у сучасних умовах економічної мінливості. Реалізація розроблених рекомендацій сприятиме формуванню адаптивної, технологічно орієнтованої та стратегічно збалансованої системи фінансового управління, здатної забезпечити стабільний розвиток підприємства в середньо- та довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альнаджар Алаа Алі Хасан. Теоретико-методичний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства в умовах макроекономічної нестабільності // Економіка та суспільство. 2023. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2501/2420/> (дата звернення 08.11.2025).
2. Верзун А. О. Теоретичні підходи до формування та забезпечення фінансової стійкості підприємств. 2013. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/15_2013/12.pdf (дата звернення 08.11.2025).
3. Види фінансового механізму, їх характеристика. URL: <https://buklib.net/books/30552/> (дата звернення: 08.11.2025).
4. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. // Фінансовий аналіз та звітність. 2011. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/27577/mod_resource/content/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD_%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7_2011.pdf (дата звернення 08.11.2025).
5. Давиденко Н. М. Фінансовий леверидж в оптимізації структури капіталу акціонерних товариств // Агросвіт. 2015. № 1. С. 10–13. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2015/3.pdf (дата звернення 08.11.2025).
6. Дубінський С. В. Сучасні підходи до вдосконалення організаційно-економічного механізму управління діяльністю промислових підприємств // Європейський вектор економічного розвитку. 2014. № 1 (16). URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/8.pdf> (дата звернення 08.11.2025).
7. Економічна безпека підприємства // Електронний навчальний посібник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava_ekonomichna_bezpeka_p_idpriyemstva/rozd2.html (дата звернення: 08.11.2025).

8. Єпіфанова І. Ю., Панкова В. Д. Удосконалення системи мотивації персоналу промислових підприємств України // Економіка та суспільство. 2021. Вип. 23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-6> (дата звернення: 08.11.2025).
9. Єпіфанова І. Ю., Панкова В. Д. Удосконалення системи мотивації персоналу промислових підприємств України // Економіка та суспільство. 2021. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/147/141/> (дата звернення 08.11.2025).
10. Клімов А. В. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства // Науковий вісник Полісся. 2015. № 4(4). URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/68148> (дата звернення 08.11.2025).
11. Коефіцієнт абсолютної ліквідності // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/250-koefitsient-absolyutnoji-likvidnosti> (дата звернення 08.11.2025).
12. Коефіцієнт автономії // LivingFO. URL: <https://livingfo.com/koefitsient-avtonomii/> (дата звернення 08.11.2025).
13. Коефіцієнт концентрації власного капіталу // Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/5056564/page:12/> (дата звернення: 08.11.2025).
14. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/264-koefitsient-kontsentratsiji-pozikovogo-kapitalu> (дата звернення 08.11.2025).
15. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості // Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/8889209/page:8/> (дата звернення 08.11.2025).
16. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/294-oborotnist-kreditorskoji-zaborgovanosti> (дата звернення: 08.11.2025).

17. Коефіцієнт покриття: термін, формула та приклади розрахунку. URL: <https://www.inzhur.reit/blog/koficzient-pokrittya-termin-formula-ta-ta-prikladi-rozrahunku> (дата звернення: 08.11.2025).
18. Коефіцієнт поточної ліквідності // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/256-pokaznik-potochnoji-likvidnosti-pokaznik-pokrittya> (дата звернення: 08.11.2025).
19. Коефіцієнт рентабельності активів. URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/337-pokaznik-rentabelnosti-aktiviv-pokaznik-rentabelnosti-pasiviv> (дата звернення: 08.11.2025).
20. Коефіцієнт фінансового ризику // Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/5563398/page:6/> (дата звернення 08.11.2025).
21. Коефіцієнт фінансової залежності // Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/4451354/page:2/> (дата звернення 08.11.2025).
22. Коефіцієнт швидкої ліквідності // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/252-koefitsient-shvidkoji-likvidnosti-koefitsient-terminovoji-likvidnosti> (дата звернення 08.11.2025).
23. Комеліна О. В. Напрями вдосконалення фінансового механізму забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні в сучасних умовах. 2009. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2009/7.pdf (дата звернення 08.11.2025).
24. Кондюс І. С. Теоретичні засади дослідження фінансового механізму підприємницьких структур регіону. 2021. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-01/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F3%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%96%D1%83%D1%81.pdf> (дата звернення 08.11.2025).
25. Кульомза Д. Р., Портна О. В. Світовий досвід фінансового управління компаніями: стейкхолдери підвищення його ефективності. Бізнес Інформ. 2019. № 12. С. 403–408.

26. Куценко О. Теоретико-методичні засади формування та використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки промислових підприємств // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2022. Вип. 2, ч. 2. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/10/vknu-es-2022-n2t2304_14.pdf (дата звернення 08.11.2025).
27. Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах // Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 185–188. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/33.pdf (дата звернення 08.11.2025).
28. Лисьонкова Н. М., Захарчук В. Ю. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства // Гроші, фінанси і кредит. 2018. № 5(10). URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/63.pdf (дата звернення 08.11.2025).
29. Марусяк Н. Л. Фінансовий механізм підприємства та напрями його удосконалення в сучасному економічному середовищі // Економіка та держава. – 2021. – № 12. – С. 94-97. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2021/18.pdf (дата звернення: 08.11.2025).
30. Масюк Ю. В., Резниченко О. В. Теоретико-методичні підходи до оцінювання фінансового стану підприємств // Економіка та держава. 2019. № 5. С. 306–311. URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-52> (дата звернення 08.11.2025).
31. Метеленко Н. Г., Шульга О. П. Концептуалізація поняття «фінансовий механізм» // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2021. С. 171–179.
32. Методи удосконалення бізнес-процесів. URL: <https://studfile.net/preview/8994788/page:2/> (дата звернення: 08.11.2025).

33. Оборотність активів // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/288-oborotnist-aktiviv> (дата звернення 08.11.2025).
34. Оборотність оборотних активів // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/292-oborotnist-oborotnikh-aktiviv> (дата звернення 08.11.2025).
35. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія). – Київ: КНЕУ, 2007. – 312 с. URL: https://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/oparin_v_m_finansi_zagal_na_teoriya.pdf (дата звернення 08.11.2025).
36. Основні ознаки німецької концепції створення контролінгу на підприємстві // Studfile.net. URL: <https://studfile.net/preview/9067529/page:8/> (дата звернення 08.11.2025).
37. Подик С. О. Принципи, функції та особливості функціонування фінансового механізму підприємств аграрного сектору // Український економічний часопис. 2023.
38. Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів, маржа операційного прибутку, операційна рентабельність продажів // AnalizUA. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/340-pokaznik-rentabelnosti-realizovanoji-produktsiji-za-pributkom-vid-prodazhiv-marzha-operatsijnogo-pributku-operatsijna-rentabelnist-prodazhiv> (дата звернення 08.11.2025).
39. Поняття фінансового механізму, його складові // BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/30444/> (дата звернення: 08.11.2025)
40. Портна О. В., Черниш Я. О. Світові зміни в підходах до забезпечення фінансових критеріїв розвитку підприємств на основі врахування інтересів стейкхолдерів. Бізнес Інформ. 2021. № 1. С. 286–292.
41. ПрАТ «Харківський плитковий завод» // Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/c/00293628> (дата звернення 08.11.2025).

- 42.ПрАТ «Харківський плитковий завод». Офіційний сайт підприємства.
URL: <http://www.plitka.kharkov.ua/> (дата звернення 08.11.2025).
- 43.Приватне акціонерне товариство «Харківський плитковий завод». Проміжний звіт за 4 квартал 2022 року. URL: <http://www.plitka.kharkov.ua/public-information/general-meeting/1029/#more-1029> (дата звернення 08.11.2025).
- 44.Приватне акціонерне товариство «Харківський плитковий завод». Проміжний звіт за 4 квартал 2023 року. URL: <http://www.plitka.kharkov.ua/public-information/general-meeting/1045/#more-1045> (дата звернення 08.11.2025).
- 45.Приватне акціонерне товариство «Харківський плитковий завод». Проміжний звіт за 4 квартал 2024 року. URL: <http://www.plitka.kharkov.ua/public-information/general-meeting/1078/#more-1078> (дата звернення 08.11.2025).
- 46.Рентабельність власного капіталу (ROE) // Ukrfondrinok. URL: <https://ukrfondrinok.com/dovidnyk/slovyk/74-roe> (дата звернення 08.11.2025).
- 47.Селеверстова Л. С. Структура фінансового механізму підприємства // Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/struktura-finansovogo-mehanizmu-pidpriemstva/viewer> (дата звернення 08.11.2025).
- 48.Слободяник Ю. Б. Становлення та розвиток поняття «фінансовий механізм підприємств». URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fb66d7b8-3cea-4478-ab4c-bcdcf763feb/content> (дата звернення 08.11.2025).
- 49.Тесьолкіна А. О. Резерви покращення фінансового стану підприємства. 2016. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2016/paper/download/387/186> (дата звернення 08.11.2025).
- 50.Тимошик Н. С. Вдосконалення механізмів регулювання фінансово-економічного забезпечення сталого розвитку економіки України //

- Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем. 2016. С. 59-67. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21287/2/SSEP_2016_Timoshik_N_S-Vdoskonalennia_mekhanizmiv_59-67.pdf (дата звернення: 08.11.2025).
51. Типи організаційних структур компаній. URL: <https://worksection.com/ua/blog/10-types-of-organizational-structures-for-companies.html> (дата звернення: 08.11.2025).
52. Фінансовий механізм // BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/22985/> (дата звернення: 08.11.2025).
53. Фінансовий механізм. URL: <https://buklib.net/books/31283/> (дата звернення: 08.11.2025).
54. Фінансовий механізм. URL: <https://studfile.net/preview/5372359/page/4/> (дата звернення: 08.11.2025).
55. Функції і механізм фінансового менеджменту. URL: https://pidru4niki.com/1056112743599/finans/funktsiyi_mekhanizm_finansovogo_menedzhmentu (дата звернення: 08.11.2025).
56. Харківський плитковий завод // Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Харківський_плитковий_завод (дата звернення 08.11.2025).
57. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу // Економіка і суспільство. 2017. № 12. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/107.pdf (дата звернення 08.11.2025).
58. Як розрахувати та підвищити рентабельність продажів товарів та послуг. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/rentabelnost-prodazh> (дата звернення: 08.11.2025).
59. Exploring the best ERP systems: Microsoft, SAP, Oracle, Sage, and Salesforce // Tietoevry. 2025. URL: <https://www.tietoevry.com/en/blog/2025/07/exploring-the-best-erp-systems-microsoft-sap-oracle-sage-and-salesforce/> (дата звернення 08.11.2025).

60. Feil P., Yook K.-H., Kim I.-W. Japanese Target Costing: A Historical Perspective // International Journal of Strategic Cost Management. 2004.
URL: https://www.uakron.edu/cba/docs/inscen/igb/scm/TCHistory_formatted.pdf (дата звернення: 08.11.2025).
61. Financial dashboard: definition, examples, and how-tos // FineReport. 2025.
URL: <https://www.finereport.com/en/dashboard-tools/financial-dashboard.html> (дата звернення 08.11.2025).
62. Financial technology (fintech): its uses and impact on our lives // Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/fintech.asp> (дата звернення 08.11.2025).
63. Golden Tile. Про компанію // Офіційний сайт компанії. URL: https://goldentile.com.ua/ua/about_us/ (дата звернення 08.11.2025).
64. What is business intelligence (BI)? // IBM. URL: <https://www.ibm.com/think/topics/business-intelligence> (дата звернення 08.11.2025).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зведені фінансові показники діяльності ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки

Таблиця А.1 – Зведений баланс (Актив) ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки (тис. грн)

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Нематеріальні активи	1000	516	173	108	46
Незавершені капітальні інвестиції	1005	21839	36756	85845	113018
Основні засоби	1010	1070911	997224	871928	753133
Інші фінансові інвестиції (довгострокові)	1035	111	111	111	111
Відстрочені податкові активи	1045	5171	6100	6934	7730
Усього за розділом I (необоротні активи)	1095	1098548	1040364	964926	874038
Запаси	1100	355493	163595	264070	372838
Виробничі запаси	1101	59163	75734	113861	155219
Незавершене виробництво	1102	14583	16051	26695	19330
Готова продукція	1103	280727	71017	122848	198250
Товари	1104	1020	793	666	39
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	535334	676645	731310	846456
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1130	218932	237065	270203	195842
Дебіторська заборгованість з бюджетом	1135	18591	11476	18274	18354
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	14409	13232	15168	13838
Гроші та їх еквіваленти	1165	21575	46051	22869	6135
Усього за розділом II (оборотні активи)	1195	1164334	1148064	1321894	1453463
Баланс (актив)	1300	2262882	2188428	2286820	2327501

Джерело: фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки. [43, 44, 45]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Таблиця А.2 – Зведений баланс (Пасив) ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки (тис. грн)

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	20000	20000	20000	20000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1066276	1113737	1228789	1280188
Усього за розділом I (власний капітал)	1495	1086276	1133737	1248789	1300188
Пенсійні зобов'язання	1505	3782	3846	3867	3876
Довгострокові кредити банків	1510	73560	44263	103545	74453
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	16375	23142	25197	27263
Усього за розділом II (довгострокові зобов'язання і забезпечення)	1595	93717	71251	132609	105592
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	229866	223822	63534	66122
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615	227446	181142	270467	303874
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1620	5968	29460	20744	25618
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	1625	4716	2194	4037	2625
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1630	18292	8002	11641	8092
Одержані аванси	1635	199765	156159	148703	136018
Розрахунки з учасниками	1640	80013	68261	1797	15960
Інші поточні зобов'язання	1690	316823	314400	384499	363412
Усього за розділом III (поточні зобов'язання і забезпечення)	1695	1082889	983440	905422	921721
Баланс (пасив)	1900	2262882	2188428	2286820	2327501

Джерело: фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки. [43, 44, 45]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Таблиця А.3 – Зведений звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки, складений автором на основі фінансової звітності підприємства. (тис. грн)

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1847017	992932	1585782	1308823
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	1481134	821057	1070900	963408
Валовий прибуток	2090	365883	171875	514882	345415
Інші операційні доходи	2120	57833	39477	8633	10157
Адміністративні витрати	2130	123468	41610	54981	70892
Витрати на збут	2150	195755	68449	152067	136970
Інші операційні витрати	2180	34415	33720	62695	38101
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	70078	67573	253772	109609
Інші доходи	2240	30059	215	55	10
Фінансові витрати	2250	10940	10144	12887	5267
Інші витрати	2270	2322	112	75936	3319
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	86875	57532	165004	101033
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-14841	-10071	-29952	-18134
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	72034	47461	135052	82899
Сукупний дохід	2465	72034	47461	135052	82899
Матеріальні затрати	2500	1261523	499034	902956	804474
Витрати на оплату праці	2505	299460	85412	152499	155123
Відрахування на соціальні заходи	2510	66301	18905	33236	34041

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А**Продовження таблиці А.3**

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Амортизація	2515	133154	77480	129011	122932
Інші операційні витрати (елемент)	2520	204897	75761	185416	160754
Разом елементи операційних витрат	2550	1965335	756592	1403118	1277324

Джерело: фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки. [43, 44, 45]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Таблиця А.4 – Зведений звіт про рух грошових коштів (за прямим методом) ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021–2024 роки, складений автором на основі фінансової звітності підприємства. (тис. грн)

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	1365064	874822	1719114	1330193
Повернення податків і зборів	3005	49989	12500	0	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	901744	117339	29053	76258
Надходження від повернення авансів	3020	1603	50644	31287	798
Відсотки за залишками коштів на поточних рахунках	3025	111	199	55	9
Інші надходження	3095	8154	11355	755	1071
Оплата товарів (робіт, послуг)	3100	537240	245980	439185	508398
Оплата праці	3105	237553	90178	117993	128341
Відрахування на соціальні заходи	3110	67634	24721	32948	37929
Зобов'язання з податків і зборів (усього)	3115/3118	97515	34377	152884	102729
Оплата авансів	3135	1270665	540641	890307	578399
Інші витрачання	3190	9046	1606	3511	2131
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	105756	129356	142875	49173
Інші надходження (інвест.)	3250	22000	4762	52890	7000
Придбання необоротних активів	3260	83114	9693	0	0
Отримання позик	3305	263115	8872	0	0
Погашення позик	3350	251627	56711	181147	29606
Сплата дивідендів	3355	37009	11752	24706	35786
Витрачання на сплату відсотків	3360	10940	8372	12887	5267
Інші платежі (фін.)	3390	1606	42454	2546	479

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Продовження таблиці А.4

Стаття	Код рядка	2021	2022	2023	2024
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-38067	-110417	-221286	-71138
Чистий рух коштів за звітний період	3400	6575	14008	-25521	-14965
Залишок коштів на початок року	3405	19754	21575	46050	22868
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-4754	10467	2340	-1770
Залишок коштів на кінець року	3415	21575	46050	22869	6133

Джерело: фінансова звітність ПрАТ «Харківський плитковий завод» за 2021-2024 роки. [43, 44, 45]